

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

22^e JAARGANG

WOENSDAG 20 JANUARI 1937

No. 1099

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoeweg 122, Rotterdam.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

Biz.

DE BROODPRIJS EN DE DEPRECIATIE VAN DEN GULDEN door Jan Schilthuis	42
Hoe staat het met de aanpassing? door J. W. F. Sligting	45
De beleggingsmarkt door C. A. Klaasse	47
De vooruitzichten van het bedrijfsleven in Nederland door C. J. P. Zaalberg	49
De copra-markt in herstel door J. Wilschut	51
De Rijksmiddelen over December 1936	52
AANTEKENINGEN:	
Twee nieuwe clearingverdragen door C. A. Klaasse..	53
De oliëpalmcultuur in Nederlandsch-Indië.....	54
Resultaat van de rondvraag van de Internationale Vereeniging voor de Suikerstatistiek	55
MAANDCIJFERS:	
Emissies in December 1936	54
Overzicht van den stand der Rijksmiddelen	55
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	58—59
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten.....	57, 60

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

De tendens op de deviezenmarkt blijft nog steeds onveranderd. De Gulden blijft vast gestemd, Dollars noteeren nog regelmatig op het niveau, dat een depreciatie van 19½ pCt. beteekent, op welk peil voor en na het Egalisatiefonds in de markt komt. Deze week heeft echter het fonds niet voortdurend behoeven te koopen, meermalen was de markt zelf ongeveer in evenwicht, en twee dagen was zelfs de officieele notering iets hooger dan het „ijzeren minimum”, op 14 en 15 dezer noteerden Dollars 1.82¹¹/₁₆. Inmiddels heeft, overeenkomstig het vermoeden dat wij de vorige week uitspraken, het fonds gezien de omvang van zijn geaccumuleerde goudvoorraden het nuttig geoordeeld ten tweeden male 50 miljoen goud aan De Nederlandsche Bank over te dragen. Behalve de 100 miljoen goud, die bij den aanvang het fonds van de Centrale Bank had overgenomen, zijn nu nog eens 100 miljoen aan goud naar de circulatiebank overgeheveld. Op dezen laatsten post moet, naar aan te nemen is, het fonds een boekverlies hebben geleden van rond 25 miljoen. Daardoor is dus het werkkapitaal van het fonds gereduceerd tot 275 miljoen.

De Agent van de schatkist is intusschen vrij regelmatig voortgegaan met het plaatsen van schatkistpapier „over de toonbank”. Het is geenszins onmogelijk, dat die transacties in omvang de nieuwe deviezenaankopen van het fonds weer hebben overtroffen, zoodat het beleeningssaldo van het fonds bij De Nederlandsche Bank weer verder is teruggelopen. Het streven blijft er blijkbaar op gericht om de financiering van het Egalisatiefonds steeds meer van de Centrale Bank te verleggen naar de open markt. Op den laatsten weekstaat was van de totale operaties van het fonds 100 miljoen gefinancierd door goudoverdracht aan de Centrale Bank en waarschijnlijk circa 140 miljoen door beleening. Van de open markt was naar schatting 130 à 150 miljoen opgenomen.

Juist door de genoemde goudoverdrachten echter is het totaalbedrag door de Centrale Bank aan de geldmarkt toegevoegd in verband met de transacties van het Egalisatiefonds nog niet gedaald, ondanks de vrij belangrijke aflossing op de beleening van het fonds; het totaalbedrag is integendeel nog gestegen. Daardoor blijft dus de geldmarkt ruim, hetgeen zich in de eerste plaats uit in een geleidelijk afbrokkende renten teering voor het langjarige schatkistpapier. Wat de kortere termijnen betreft wordt het rentepeil nog opgehouden door de voortdurende openmarkttransacties van den Agent, welke drie- tot zesmaandspapier plaatst tegen rentes tusschen 5% en ¹⁵/₁₆ pCt. Voor het zesmaandspapier dat verleden week tegen ⁷/₈ pCt. werd geplaatst is nl. inmiddels de notering weer op ¹⁵/₁₆ pCt. gebracht. Het langjarige papier waarvan de markt buiten den invloed van de operaties van het Egalisatiefonds staat was, zooals gezegd, eerder iets gemakkelijker, tweejaarspapier noteerde 1¹³/₁₆ tot 1⁷/₈, het driejaars- 1⁷/₈ tot 1¹⁰/₁₆, het vijfjaarspapier 2 à 2½ pCt.

DE BROODPRIJS EN DE DEPRECIATIE VAN DEN GULDEN.

Inleidende opmerkingen.

Toen op 28 September 1936 de Gulden een aanmerkelijke depreciatie had ondergaan, moest onvermijdelijk een stijging plaats vinden van de in Gulden uitgedrukte prijzen van ingevoerde goederen en van goederen, waarin buitenlandsche grondstoffen verwerkt worden. Tot deze laatste categorie van goederen behoort het brood.

Fabrikanten van tarwebloem en tarwemeel, waaruit brood vervaardigd wordt, zijn verplicht, 35 pCt. van hun grondstof te doen bestaan uit Nederlandsche tarwe, welke zij moeten afnemen van een regeeringsorgaan tot een vastgestelden en nu reeds zeer geruimen tijd onveranderd gebleven prijs. In den aankoop der overige 65 pCt. der door hen benodigde tarwe zijn de fabrikanten vrij, voorzover althans ten opzichte van de tarwemarkt en den tarwe-invoer in Nederland van vrijheid kan worden gesproken. Zij kunnen dus in dit deel hunner behoefte voorzien door den aankoop van verdere Nederlandsche of van diverse soorten buitenlandsche tarwe.

De buitenlandsche tarwe werd voor wie haar met Gulden heeft te betalen, op 28 September natuurlijk onmiddellijk evenveel duurder als met de mate van depreciatie van den Gulden overeenkwam. Ook echter de prijs der Nederlandsche tarwe, die men buiten de verplichte 35 pCt. mocht willen aankopen, volgde die prijsbeweging.

Hierbij dient even te worden stilgestaan. Men zij zich bewust, dat de steun aan de tarweteelt hierop neerkomt, dat alle in Nederland verbouwde tarwe door de Regeering of althans door een aantal crisisorganen wordt aangekocht tot prijzen, die eenigszins uiteenloopen naar de kwaliteit en waarvan de door den Minister van Landbouw en Visscherij vastgestelde richtprijs den grondslag vormt. Bij den verkoop van al die tarwe kan de Regeering in de eerste plaats rekenen op den afzet der 35 pCt. van het tarweverbruik der bloem- en meel-fabrikanten en molenaars, tot welks afneming dezen immers verplicht zijn. Daarvoor zijn jaarlijks ongeveer 280.000 ton noodig. Wat er overschiet van den oogst, die de laatste jaren 400 à 500.000 ton heeft bedragen, moet op de min of meer vrije markt worden verkocht. Een gedeelte wordt daar verkocht aan molenaars, die er de voorkeur aan geven om voor de vrije 65 pCt. der tarwe, waarvan zij meel voor het brood vervaardigen, evenzeer Nederlandsche tarwe te gebruiken als voor de verplichte 35 pCt. Gewoonlijk zijn dit slechts de kleinere molenaars, voornamelijk op het platteland gevestigd, die in de eerste plaats ongebuild meel maken voor het bruinbrood. Ook de grootere fabrieken, die zoowel bloem als meel vervaardigen, koopen voor een deel hunner 65 pCt. wel Nederlandsche tarwe, doch regel is dit allerminst.

Een groot gedeelte van het hier besproken overschot der Nederlandsche tarwe wordt verkocht voor veevoeder, in het bijzonder voor het pluimvee.

Toen nu op 28 September de depreciatie van den Gulden intrad en buitenlandsche tarwe daardoor dadelijk aanmerkelijk duurder werd, werden ook de prijzen verhoogd van dat deel van de zich in de handen der crisisorganen bevindende Nederlandsche tarwe, dat op de vrije markt moet worden verkocht. Indertijd heeft dat bij sommigen wel eenige bevreemding gewekt, omdat de Regeering immers juist zooveel mogelijk verhooging van de prijzen van levensmiddelen wenscht tegen te gaan of te voorkomen, en verhooging van den prijs der tarwe, die direct en indirect grondstof is voor vele soorten van levensmiddelen, daarmee in strijd zou zijn. Men vergete echter niet, dat het onveranderd handhaven van de prijzen der „Regeeringstarwe” naast de wegens de depreciatie van den Gulden sterk gestegen prijzen der buitenlandsche tarwe dadelijk

een uitermate moeilijken toestand zou hebben geschapen, die tot veel ongerechtigheden aanleiding had kunnen geven. Het was inderdaad beter, de „Regeeringstarwe” de prijsstijging der buitenlandsche tarwe te doen volgen en dan andere middelen toe te passen om de stijging der levensmiddelenprijzen, voor zoover die voortsproten uit de depreciatie van den Gulden, tegen te houden.

Maatregelen tot voorkoming van de stijging van den broodprijs.

In de eerste plaats viel hier aandacht te schenken aan den prijs van het brood. Het duurder worden van 65 pCt. der voor de bloem en het meel gebruikte tarwe zou onvermijdelijk die producten, die tevens grondstof voor het brood zijn, in prijs doen stijgen en dientengevolge tot hoogere broodprijzen moeten leiden. Laatstgenoemde verhooging echter zou een niet onbelangrijken verhoogenden invloed hebben op de kosten van levensonderhoud en er allicht toe kunnen bijdragen, dat er heel wat minder terecht zou komen van de gunstige gevolgen, die velen reeds lang van een depreciatie van den Gulden hadden voorspeld en die men, nu het door den dwang der omstandigheden tot die depreciatie gekomen was, ongetwijfeld moest pogen te verkrijgen.

Teneinde nu stijging van den broodprijs, voorzover die gevolg zou zijn van de depreciatie van den Gulden, te voorkomen, werd overeengekomen met de fabrikanten van tarwebloem, dat dezen den prijs daarvan niet zouden verhoogen. Teneinde hen daartoe in staat te stellen, werd hun een wisselend bedrag per 100 kg afgeleverde bloem uitbetaald, waardoor zij ondanks de hoogere grondstofprijzen toch hun bloemprijs konden handhaven zonder daardoor verliezen te lijden.

Kort daarna werden dergelijke maatregelen getroffen voor het tarwemeel, waarvan het bruinbrood wordt gebakken. Voor zoover dit meel vervaardigd wordt in de groote fabrieken, werd daarop dezelfde maatregel toegepast als op de bloem. Iets anders geschiedde er echter ten aanzien van de kleinere molenaars, die als regel voor de vrije 65 pCt. van hun tarwe, welke tot tarwemeel vormalen wordt, Nederlandsche „Regeeringstarwe” aankopen. Deze tarwe werd namelijk tot zoodanig verlaagden prijs te hunner beschikking gesteld, dat ook zij den prijs van hun meel niet behoefden te verhoogen.

Ook de buitenlandsche bloem, waarvan nog steeds zekere, zij het beperkte, hoeveelheden worden ingevoerd, werd niet vergeten. Maatregelen ten aanzien van die bloem waren ook daarom reeds noodzakelijk omdat op grond van het in Februari 1936 van kracht geworden handelsverdrag met de Ver. Staten een zekere invoer van tarwebloem mogelijk dient te blijven. Dit zou niet het geval zijn geweest, indien niet ook voor deze bloem het prijsverhoogende gevolg van de depreciatie van den Gulden was uitgeschakeld. Dit geschiedde door betaling aan de importeurs van een wisselende bonificatie tegenover de monopolieheffing, welke zij bij invoer hebben te betalen.

Het ligt voor de hand, dat met al deze maatregelen aanzienlijke kosten gemoeid waren. Zij werden ten laste gebracht van het Landbouwcrisisfonds en blijkens mededeeling van den Minister van Landbouw en Visscherij in de op 5 December 1936 aan de Tweede Kamer ingezonden Memorie van Antwoord over de begroting van het Landbouwcrisisfonds werden zij toen geschat op f 10 miljoen per jaar. Dat waren dus de kosten van het behoeden van den broodprijs tegen een uit de depreciatie van den Gulden voortvloeiende verhooging.

Gevolgen van de prijsstijging op de wereldmarkt.

Naast de depreciatie van den Gulden zijn er echter sedert eenige maanden ook andere oorzaken, die de prijzen van tarwe en dus ook van bloem en meel doen stijgen. Nadat geleidelijk reeds een herstel van betekenis had plaats gevonden, hebben laatstelijk in

1936 tegengevallen oogsten, zoowel in de groote uitvoerlanden als in Europa, den toestand grondig veranderd. Overmatige voorraden zijn er niet meer en de nieuwe verhouding tusschen vraag en aanbod heeft geleid tot een zeer sterke prijsstijging, die zich in de laatste maanden van 1936 in versneld tempo is gaan ontwikkelen.

Wanneer in Nederland vastgehouden werd aan den eisch, dat geen verhooging der prijzen van tarwebloem en tarwemeel mocht plaats vinden boven het peil van vlak vóór de depreciatie van den Gulden, dan zouden dus niet slechts de gevolgen van de depreciatie doch ook van de prijsstijging van de wereldmarkt opgevangen moeten worden. Bij het voortgaan van laatstgeboemde prijsstijging zouden dan ook de benoodigde geldmiddelen voortdurend toenemen. Het komt mij voor, dat de regeering gelijk had, toen zij van meening was, dat het opvangen van prijsstijgingen aan de internationale markt niet op haar weg ligt. Het einde zou anders niet te overzien zijn, want waarom zou men zich dan tot de tarwe moeten beperken? Zulk een actie der Regeering zou beteekenen, dat Nederland poogde een eiland van lage prijzen te worden in een wereld, waarin allengs de grondstoffen-prijzen zich herstellen van de hevige depressie, waarin zij zoo lang hebben verkeerd en zulk een actie zal zeker weinig verdedigers vinden.

Toen heeft het eenigen tijd geduurd, vóór uit deze redeneering de consequentie werd getrokken, want wel degelijk is nog voortgegaan met handhaving der oude prijzen, toen de internationale prijsstijging reeds flinke vorderingen had gemaakt. Nadat echter op 21 December 1936 de speciaal verlaagde prijs, waartoe tarwe ter beschikking wordt gesteld van de kleinere molenaars ter bereiding van tarwemeel en eventueel Zeeuwsche bloem, verhoogd was van f 7.60 op f 8.— per 100 kg, volgde op 4 Januari een belangrijke algemeene verandering. Evengenoemde prijs werd gebracht op f 9.—; de prijs, waartoe de fabrieken haar bloem kunnen verkoopen, werd van f 14.75 verhoogd op ongeveer f 15.75 per 100 kg en dientengevolge kon dus ook ingevoerde bloem duurder worden verkocht. Door dit alles werd het mogelijk den toeslag aan de bloemfabrieken en de bonificatie op de buitenlandsche bloem aanmerkelijk te verminderen beneden het peil, dat zij geleidelijk hadden bereikt. Men kwam door al deze veranderingen terug tot een tegemoetkoming, die niet meer deed dan het uitschakelen van de gevolgen der depreciatie van den Gulden. Op de prijzen van tarwebloem en tarwemeel voor brood heeft die dus ook nu nog geen invloed, maar wel heeft dat de stijging der prijzen aan de wereldmarkt.

In hoeverre de prijs van f 9.—, waartoe tarwe ter beschikking gesteld wordt van de molenaars voor den aankoop hunner vrije 65 pCt. inderdaad een verlaagd prijsniveau is, kan men beoordeelen, wanneer men weet, dat tegelijkertijd een aanmerkelijk mindere kwaliteit Nederlandsche tarwe, die buiten verband met de maatregelen tot laag houden van den broodprijs aangeboden wordt, f 10.70 kostte. Vermelding verdient, dat die mindere kwaliteit ook tot lagen prijs verkrijgbaar werd gesteld voor veevoeder ten einde de pluimveehouders tegemoet te komen. Deze uitzonderingsprijs bedroeg f 8.70.

Nu zijn er twee belangrijke vraagstukken, die met het tot nog toe behandelde in nauw verband staan. Ik bedoel de moeilijkheden, waarin het bakkerij-bedrijf zich bevindt en de kwestie van de monopolieheffingen op granen en veevoeder-artikelen.

Moeilijkheden in het bakkerij-bedrijf.

Ten aanzien van het eerstgenoemde van deze twee onderwerpen meen ik het volgende te mogen opmerken. Hierboven heb ik beschreven, hoe de in Gulden uitgedrukte prijzen van tarwebloem en -meel behoed worden voor een verhooging, die het

gevolg zou zijn van de depreciatie van den Gulden. Verhoogingen dier prijzen uit anderen hoofde worden echter althans nu niet meer tegengehouden.

De bakkers moeten dus wel degelijk dit deel der prijsstijging dragen en het zou logisch zijn, indien zij daarvoor vergoeding vonden in eenige verhooging van den broodprijs. Dat zou een volkomen gerechtvaardigde prijsverhoging zijn.

Voor al in eenige onzer groote steden doet zich reeds geruimen tijd het voor de bakkers uitermate onaangename verschijnsel voor, dat de broodprijs geen winstmarge bevat. Zelfs lijden talloze bedrijven reeds lang voortdurend verliezen, die in vele gevallen reeds likwidaties en déconfitures tengevolge hebben gehad. Deze moeilijkheden bestonden reeds eenigen tijd, toen de depreciatie van den Gulden intrad. In het bijzonder te Amsterdam waren de omstandigheden voor de bakkers toen reeds zeer ongunstig. De overbezetting, waaraan het bedrijf leed en het deelnemen daaraan van vele ongeschikte elementen zonder voldoende vakkennis en zonder voldoende financiële armslag werkten den verkoop van het brood in de hand tot prijzen, die totaal onvoldoende waren voor het verkrijgen van een ook maar eenigermate loonend bedrijf.

Ondanks het beletsel, dat de vele „randbedrijven” daarbij waarschijnlijk zouden hebben opgeleverd, zou een poging worden gedaan om den broodprijs iets te verhoogen, doch juist in die dagen kwam het loslaten van den gouden standaard. Voor verhooging van den prijs van levensmiddelen was de tijd toen vooreerst wel zeer ongeschikt, hoe volkomen gerechtvaardigd die verhooging ook mocht zijn, afgescheiden van de depreciatie van den Gulden, voor welke uitschakeling als reden tot verhoging van den broodprijs immers door toepassing der reeds beschreven maatregelen reeds gezorgd was. De tegenzin van het publiek en van bepaalde overheidsinstanties tegen iedere verhoging van prijzen en het feit, dat de publieke opinie weinig onderscheid wist te maken tusschen gerechtvaardigde prijsverhoogingen en ongemotiveerde en daardoor afkeurenswaardige prijsopdriving, weerhielden de bakkers van de uitvoering van hun plan uit vrees voor onaangename gevolgen.

Gedurende het tijdperk, waarin uit het Landbouwcrisisfonds de middelen werden verschaft om den invloed op de prijzen van bloem en meel uit te schakelen, niet slechts van de depreciatie van den Gulden, doch ook van de voortgaande prijsstijging van tarwe aan de wereldmarkt, kwam het al evenmin tot verhoging der broodprijzen. Men bepaalde zich tot de hoop, dat een tót den Minister van Handel, Nijverheid en Scheepvaart gericht verzoek om verbindend verklaring eener ondernemersovereenkomst, die vooral de vaststelling van loonende broodprijzen bevatte, zou worden ingewilligd. Lang heeft het geduurd, vóór op dit punt zekerheid verkregen werd. Toen het onlangs zoo ver kwam, bleek die zekerheid een teleurstelling te zijn, want zij werd geschapen door een afwijzende beslissing.

Intusschen waren ook de overheidsmaatregelen tot het tegengaan van verhoging van den broodprijs teruggebracht tot uitschakeling van den invloed der depreciatie van den Gulden, zoodat de gevolgen van de stijging der internationale tarweprijzen zich ten duidelijkste in den prijs van bloem en meel gingen afteekenen. Het gevolg was een nieuwe verergering van de toch reeds zoo ongunstige positie, waarin de bakkers waren komen te verkeerren. Zij hebben zich daardoor, nu blijkens de weigering tot verbindend verklaring der ondernemers-overeenkomst op snelle en afdoende hulp der Regeering niet te rekenen viel, eindelijk laten vermennen, althans te Amsterdam, tot de reeds zoo lang voorgenomen matige verhoging der broodprijzen. Wij zullen nu moeten afwachten, of deze door den kern van den bedrijfstak genomen maatregel kan worden volgehouden tegen den zoo gevreesden invloed der randbedrijven.

Vraagstuk van de monopolieheffingen.

Intusschen wordt nu van de zijde der bakkers ook aangedrongen op verlaging van de monopolieheffing op tarwe, welke in ons land den prijs der tarwe en dus ook van bloem en meel boven het internationale peil brengt. Verlaging van die heffing zou een tegenwicht vormen tegen de internationale prijsstijging en dus aan de moeilijkheden der bakkers tegemoet komen.

Wij zijn hiermede aangeland op het gebied van het tweede der vraagstukken, die verband houden met de maatregelen der Regeering, welke den broodprijs moeten behoeden tegen verhooging als gevolg der depreciatie van den Gulden. Het bedrag, dat daarmee gemoeid is, hetwelk de Minister van Landbouw en Visscherij op 5 December 1936 raamde op f 10 miljoen per jaar en dat na de laatste wijzigingen nog op ongeveer f 8 miljoen kan worden geschat, vormt een belangrijken debetpost voor het landbouwcrisisfonds. Elke last nu, welke op dat fonds wordt gelegd, vormt ongetwijfeld een belemmering voor verminderingen der inkomsten van het fonds, hoe gewenscht die verminderingen om verschillende redenen ook mochten zijn. Het fonds dient immers in staat te blijven zijn taak te vervullen. Deze bestaat uit het verliezen van steun aan een aantal onderdeelen onzer bodemcultuur met welker in stand houding gewichtige nationale belangen gemoeid zijn. Verschillende dier onderdeelen kunnen die hulp nog allerminst ontberen en een der duidelijkste voorbeelden daarvan is wel de tuinbouw, waarvoor nog steeds talrijke miljoenen noodig zijn.

De gewichtigste bron van inkomsten van het fonds wordt nu gevormd door de monopolieheffingen, welke aan de grens geheven worden op buitenlandse granen en veevoeder-artikelen, en die voor de meeste belangrijke producten f 2 per 100 kg bedragen. Niet slechts leveren zij een zeer belangrijk bedrag op voor het landbouwcrisisfonds, maar tevens dragen zij er door hun verhoogenden invloed op de binnenlandsche prijzen toe bij, dat de Nederlandsche producent van granen en enkele andere akkerbouwproducten een bevredigenden prijs ontvangt voor zijn product en zijn bedrijf zonder verliezen kan gaande houden. Er zij overigens in dit verband aan herinnerd, dat deze laatste uitwerking der monopolieheffingen niet geldt voor den tarwe-teler, omdat voor de tarwe immers een afzonderlijk systeem geldt, volgens hetwelk alle Nederlandsche tarwe door Regeerings-organen wordt aangekocht tot een vasten door de Regeering als loonend beschouwd prijs.

De monopolie-heffingen op granen en voerartikelen hebben echter ook een derde zijde. Zij verhoogden namelijk ook den prijs voor het veevoeder, dat gebruikt wordt door rundvee-, varkens-, en pluimveehouders. Het is bekend, dat de producten dezer bedrijfstakken, ondanks de landbouw-crisis-maatregelen nog altijd, afgezien van gewoonlijk slechts korte periodes, geen prijzen opbrengen, welke loonend kunnen worden genoemd. De internationale prijsstijging aan de graanmarkt heeft het verkrijgen van verbetering van de positie der veehouderij op dit punt nog bemoeilijkt. Het is dus begrijpelijk, dat verlaging van monopolie-heffingen daar gaarne gezien zou worden, al dient vermeld, dat de pluimveehouderij, althans grootendeels, schadeloos wordt gesteld door een restitutie op uitgevoerde eieren, die den eierprijs in Nederland meestal evenveel doet stijgen als de invloed van de monopolieheffingen daarop bedraagt. Tevens wordt, zooals reeds eerder vermeld, tot verlaagden prijs Nederlandsche tarwe beschikbaar gesteld voor vee- (in het bijzonder pluimvee-) voeder. Daarnevens moet echter worden erkend, dat om verschillende redenen verlaging van de monopolie-heffingen ook de pluimveehouderij waarschijnlijk in betere omstandigheden zou brengen.

Ook verschillende takken van handel en industrie zouden profijt hebben van verlaging der monopolieheffingen. Vermeerdering van den sterk afgenomen

invoer zou er waarschijnlijk nauwelijks het gevolg van zijn, want de inkrimping van den invoer houdt niet zoozeer verband met de monopolieheffingen als met enerzijds moeilijkheden bij den buitenlandschen afzet van de producten der veeteelt en anderzijds toegenomen binnenlandsche veevoeder-productie. De verlaging zou echter aan handel en industrie wat meer vrijheid bezorgen, die zij voor de uitoefening van hun bedrijf ten zeerste behoeven. Wel wordt langs verschillende wegen gepoogd om de lasten van de monopolieheffingen te verlichten, maar zonder omslachtige en veelal hinderlijke, en vooral ook den buitenlander afschrikkende formaliteiten gaat dat nu eenmaal niet. Vooral de internationale rol van onzen handel wordt daardoor geschaad.

Verlaging van monopolie-heffingen zou dus om verschillende redenen gewenscht zijn. Er bestaan daartegen echter twee ernstige bezwaren. Het landbouwcrisisfonds kan de baten niet missen en de akkerbouw zou door het wegvallen van den prijsverhoogenden invloed der heffingen in bepaalde gevallen geen loonende prijzen meer voor zijn producten kunnen verkrijgen.

Landbouwcrisisfonds kon geen inkomsten derven.

Bezien wij het eerste dezer bezwaren nader, dan blijkt, dat het fonds meer ruimte zou laten voor de verlaging der heffingen, indien het niet 10 à 8 miljoen per jaar moest opbrengen voor het tegenhouden van verhooging van den broodprijs. Behoort die uitgave echter wel thuis op het gebied van het landbouwcrisisfonds, dat steun aan de bodemcultuur ten doel heeft en niet bestrijding van ongewenscht gachte gevolgen der depreciatie van den Gulden? Sommigen beantwoorden deze vraag bevestigend met het argument, dat de verhooging van den broodprijs in plaats van met de nu toegepaste maatregelen ook bestreden had kunnen worden met verlaging van den prijs der zoogenaamde Vita-tarwe, d.i. de 35 pCt. hunner tarwe, die de bloem en meel-fabrikanten tot hoogen prijs moeten afnemen. Deze prijs staat reeds lang op hetzelfde peil (f 15.70 per 100 kg) en is indertijd zoo hoog vastgesteld, omdat hij het verlies moest goedmaken, dat de Crisis-organen leden op het andere deel der door hen tot den richtprijs aangekochte tarwe, hetwelk zij niet duurder kunnen verkoopen dan buitenlandsche prijs plus f 2 per 100 kg (prijsverhoogende invloed van de monopolie-heffing). In den tijd der zeer lage buitenlandsche tarweprijzen werd op de tarwe-transactie in doorsnee toch nog een verlies geleden, dat ten laste kwam van het Landbouwcrisisfonds. Naarmate in het buitenland de tarwe duurder werd, verminderde dit verlies en tenslotte verkeerde het in een winst, die in de begroting van het fonds voor 1937 geraamd werd op f 9.6 miljoen. De winst op de tarwe-transactie is een welkome bate voor het fonds en stelt dit in staat, zijn taak ten behoeve der bodemcultuur beter te vervullen.

Toen nu na de depreciatie van den Gulden bij de Regeering de wensch opkwam om een daaruit voort-spruitende verhooging van den broodprijs tegen te houden, had zij daartoe inderdaad den Vita-prijs kunnen verlagen. Zij koos een ander middel, doch de twee methodes stemden daarin overeen, dat beide een doel zouden dienen, dat niet een speciaal belang der bodemcultuur vormde. Daarom mag men de vraag stellen, of het wel juist is, de daaraan verbonden kosten uit het Landbouwcrisisfonds te bestrijden en een bevestigend antwoord op die vraag ligt gezien het doel, waarmee het fonds in het leven is geroepen, allerminst voor de hand.

Haar belang ontleent deze kwestie aan het feit, dat de uitgave ten laste van het fonds van de miljoenen, die noodig zijn om stijging van den broodprijs tegen te houden, voorzover die het gevolg is van de depreciatie van den Gulden, de verlaging tegenhoudt van de monopolie-heffingen op granen

en veevoeder. Die verlaging immers zou ten goede komen onder meer aan alle drie onderdeelen van de veehouderij, welke wel degelijk behooren tot de bedrijfstakken; te welker behoefte het fonds is ingesteld. Zoo wordt dus door de bekostiging van maatregelen, die buiten de bodemcultuur staan; een anders zeer goed mogelijke maatregel verhinderd, die aan agrarische bedrijfstakken ten goede zou komen.

Gevolgen van daling der inkomsten.

Nu blijft nog het andere reeds genoemde bezwaar tegen verlaging van monopolie-heffingen op granen en veevoeder te bespreken. Die verlaging zou tevens den verhoogenden invloed verminderen, dien de heffingen hebben op de prijzen van Nederlandsche akkerbouwproducten en het dus voor den akkerbouw moeilijker maken, loonende prijzen te krijgen voor zijn producten. Inderdaad mag verlaging van monopolie-heffingen dit gevolg niet hebben, want van evenveel belang als het bereiken van een voldoende prijspeil voor de producten der veehouderij is het, dat ook de akkerbouw met vrucht kan worden gedreven. Ook tot zeer kort geleden echter waren de monopolie-heffingen niet voldoende om de prijzen van Nederlandsche rogge, gerst en sommige andere akkerbouwproducten op voldoende peil te brengen. Daarom werden aan de telers van rogge, gerst en peulvruchten bovendien toeslagen betaald, al of niet na denaturatie van het product. Toen door de depreciatie van den Gulden en de internationale prijsstijging het Nederlandsche prijspeil hooger werd, zijn de toeslagen verlaagd. Voor rogge en gerst zijn zij zelfs geheel verdwenen. Welnu, bij de verlaging van de toeslagen had men wat minder hard van stapel kunnen loopen. Dan ware het bij verlaging van monopolie-heffingen toch mogelijk gebleven, de prijzen voor den akkerbouw op loonend peil te houden.

De eventuele tegenwerping, dat het landbouwcrisisfonds niet zou kunnen verdragen, dat zoowel monopolie-heffingen worden verlaagd als toeslagen in stand gehouden (resp. hersteld), heeft slechts zeer betrekkelijke waarde. Gegeven het bedrag, dat nu voor het laag houden der broodprijzen aan het fonds onttrokken wordt, zou het niet moeilijk zijn om vast te stellen, hoe groot de verlaging der monopolie-heffingen en hoe hoog de nog te verleenen toeslagen zouden kunnen zijn zonder dat dit aan het fonds meer kost dan de maatregelen omtrent den broodprijs.

Het is wel juist, dat de vaststelling op nihil van den toeslag op rogge de denaturatie dier graansoort overbodig maakt, waarvan eenige vermindering van het daarop toezicht houdend en bij de administratie van dit onderdeel der crisis-bemoeiingen werkzame personeel het gevolg kan zijn. Het is echter de vraag, of niet de aan verlaging van monopolie-heffingen verbonden voordeelen aanmerkelijk zwaarder wegen en bovendien dient er rekening mee te worden gehouden, dat aan de internationale markt de roggeprijs weer kan dalen, waarna herstel van toeslag en denaturatie onvermijdelijk zouden worden.

Ook bedenke men, dat opheffing van den toeslag op rogge lang niet aan alle betrokkenen voordeel brengt. De roggeteiler, die zijn product als zoodanig ter markt brengt, komt er door de opheffing niet slechter voor te staan, want de toeslag werd slechts verlaagd naarmate eerst door de depreciatie van den Gulden, later wegens de prijsstijging aan de wereldmarkt, de voor hem verkrijgbare roggeprijs hooger werd. Daarbij werd er rekening mee gehouden, dat hem na de depreciatie van den Gulden wegens eenige daardoor veroorzaakte verhooging der productiekosten een wat hoogere prijs toekomt.

Anders is het echter met hen, die gedurende een deel van het jaar hun behoefte aan veevoeder dekken uit hun voorraad zelf geteelde rogge. Gedurende het bestaan van den toeslag, welke ook betaald werd op voor eigen gebruik geteelde rogge, vonden de veel-

al kleine ondernemers van deze gemengde bedrijven daarin een zeker tegenwicht voor de monopolie-heffing, die zij hadden te betalen in den prijs van het veevoeder, dat zij naast het zelf geteelde voeder nog noodig hebben. Nu is dat veevoeder den laatsten tijd steeds duurder geworden en tevens is het zooveel genoemde tegenwicht weggevallen. Dit zou nu zoo erg nog niet zijn, indien in de plaats van dat tegenwicht een voldoende verhooging van de prijzen der veehouderij-producten was gekomen. Dit nu is niet het geval, al zijn een aantal dier producten wel eenigszins in prijs gestegen. Intusschen is het mogelijk, dat de op 18 Januari van kracht geworden verhooging van de prijzen der bacon-varkens, welke voornamelijk komen uit de streken, waar de varkenshouder tevens roggeteiler is, een voldoende nieuw tegenwicht gaat vormen.

Slotopmerkingen.

Tenslotte zij nog op het volgende gewezen.

Zoolang de onmogelijkheid gevoeld wordt, de monopolie-heffingen op granen en veevoeder te verlagen en deze dus de prijzen van het binnenlandsche product met haar volle *f* 2 per 100 kg blijven verhoogd, is het bij verdere stijging van het internationale prijspeil zeer goed mogelijk, dat de prijzen in Nederland aanmerkelijk uitkomen boven het noodzakelijke loonende niveau. Op zichzelf is er natuurlijk niets tegen, dat de akkerbouw in Nederland hooge prijzen maakt voor zijn producten en dat zou zelfs een heugelijk verschijnsel zijn, maar dit zou toch wel een eenigszins ander karakter verkrijgen, indien het werd teweeg geroepen door Landbouwcrisis-maatregelen.

Natuurlijk is het mogelijk, dat op de internationale stijging der graanprijzen een inzinking volgt en indien in den zomer van dit jaar de te velde staande gewassen er goed voorstaan en de oogsten in nazomer en herfst weder ruim zijn, zal daarmee ernstig te rekenen vallen, doch zoover zijn wij nog niet en verdere prijsstijging is allerminst onmogelijk. Verlaging van monopolie-heffingen, welke wenschelijkheid men dan ongetwijfeld zou gevoelen, ware dan onmogelijk, goeddeels omdat de maatregelen tot het laag houden van den broodprijs uit het Landbouwcrisisfonds worden bekostigd. Dat zou dan beteekeken, dat een maatregel, die mede ten behoeve der veehouderij aanbeveling zou verdienen en den akkerbouw, ook als geen toeslagen worden verhoogd of hersteld, niet zou belemmeren bij het verkrijgen van loonende prijzen, toch niet genomen zou worden met verwijzing naar een buiten het terrein der bodemcultuur liggend belang.

Dit zou ongetwijfeld een ongewenschte vorm van verstarring zijn en het lijkt mij nuttig om te overwegen, welke middelen er zijn om het laag houden van den broodprijs te bewerkstelligen op andere wijze dan ten laste van het Landbouwcrisisfonds.

Ik meen, dat deze beschouwingen mogen leiden tot de conclusie, dat de daarin behandelde broodprijskwestie van veel wijder strekking is dan het eigenlijke gebied van den broodprijs alleen en dat er veel is, dat pleit voor een verandering in de financiering der op dat gebied genomen maatregelen.

JAN SCHILTHUIS.

HOE STAAT HET MET DE AANPASSING?

Toen met ingang van 27 September 1936 de vrije uitvoer van goud uit ons land werd verboden, ontstond de mogelijkheid, dat door een daling van de waarde van onze munteenheid de aanpassing bereikt zou worden bij het in het grootste deel der andere landen sterk verlaagde peil van prijzen en kosten. Dat deze aanpassing noodzakelijk was, daarover bestond weinig verschil van mening. Wij konden ons de weelde niet permitteeren van het veel te hooge niveau, waarop de prijzen en kosten zich in ons land bewogen. Dit verminderde onze concurrentiekracht in de wereld en belette ons ten volle deel te nemen

aan de duidelijke opleving, die zich elders manifesteerde. Deze aanpassing zich zoo snel mogelijk te laten voltrekken, was het doel, dat de voorstanders van devaluatie met dezen maatregel beoogden.

De vraag is nu of door de sedert September ingetreden daling van de waarde van onze munteenheid dit doel is bereikt, of Nederland dus weer een prijs- en kostenniveau heeft, dat ons in staat stelt op ongeveer gelijke wijze als vroeger op de wereldmarkt de concurrentie tegemoet te treden.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft in het November-nummer van de Nederlandsche Con-junctuur deze vraag behandeld en komt na beschouwing van het noodige cijfermateriaal tot de conclusie, dat bij een depreciatie van den Gulden met circa 20 pCt.:

a. de loonkosten per eenheid product nog altijd eenige dispariteit ten onze ongunste vertoonen;

b. ten aanzien van de kosten van levensonderhoud ook nog een dispariteit ten onze ongunste bestaat;

c. de dispariteit tusschen de groothandelsprijzen wel aanmerkelijk verminderd, maar nog niet geheel opgeheven is.

Ons peil van prijzen en kosten is dus nog steeds niet aangepast. De waardevermindering van den Gulden heeft de aanpassing wel een stuk naderbij gebracht, doch wij zijn er nog niet. Het doel, dat de voorstanders van devaluatie voor oogen had gestaan, is nog niet bereikt en dat mag geen verwondering wekken, aangezien zij zich over het algemeen ook hadden voorgesteld, dat een waardevermindering van den Gulden met ten minste circa 30 pCt. noodig zou zijn voor een algeheele aanpassing.

Er wordt wel eens twijfel geopperd omtrent de waarde van berekeningen als die het Centraal Bureau aangaande de mate van aanpassing thans heeft verricht en die ook door devaluïsten meermalen zijn uitgevoerd. Men wijst er dan op, dat de relatieve waarde van het geld niet simpelweg kan worden afgelezen uit statistieken van groot- en kleinhandelsprijzen. Wij zullen op de geldtheoretische zijde van deze opmerking niet ingaan, doch willen er op wijzen, dat in verschillende landen de loonkosten per eenheid product in goud gemeten door de depreciatie van de valuta's van die landen belangrijk zijn gedaald. Wij stonden daardoor voor de noodzakelijkheid maatregelen te nemen, die tot een gelijke verlaging leidden, anders konden wij in het internationaal verkeer niet meekomen. Zoodra nu gebleken was, dat langs den weg van een reële verlaging van loonen en prijzen de aanpassing niet te bereiken was, moest tot devaluatie worden besloten en wel met een percentage, dat voldoende was om de aanpassing tot stand te brengen. Dit percentage is door middel van de indexcijfers der loonkosten per eenheid product vrij nauwkeurig en, naar de practijk leert, door middel der indexcijfers der kosten van levensonderhoud eveneens ten naaste bij vast te stellen.

Iets anders is, of het voor de practijk van het oogenblik wel zoo bezwaarlijk is, dat wij nog steeds onvoldoende aangepast zijn. Er is immers reeds een duidelijke opleving te bespeuren. Die opleving was er zelfs al, zij het ook in veel geringere mate, gedurende de laatste maanden voordat tot het verlaten van den gouden standaard was besloten.

Dit verschijnsel eischt eenige verklaring en die verklaring is niet moeilijk. De zaak is, dat in tal van landen om ons heen van een depressie niets meer te bespeuren is. Verschillende landen beleven een hoogconjunctuur. In enkele takken van het internationale bedrijfsleven zijn de marktverhoudingen voor den producent zelfs bijzonder gunstig. Er bestaat een bepaalde honger naar sommige goederen. Daardoor verdient ook de marginale producent geld. Zoo is het te verklaren, dat verschillende bedrijven in ons land in betere omstandigheden zijn komen te verkeren, ondanks het feit, dat hun productiekosten nog

altijd niet geheel zijn aangepast bij die van hun buitenlandse concurrenten. Zoolang in ons land de economische politiek er op gericht was, waar dit maar eenigszins mogelijk was, een druk uit te oefenen op de prijzen en de loonen, hield de depressie de overhand en konden zich slechts uiterst geringe symptomen van verbetering voordoen. Nu door de devaluatie de economische politiek echter eenigszins van karakter is veranderd en tegelijkertijd de dispariteit van ons kostenniveau ten opzichte van het buitenlandse is verminderd, al is zij nog niet geheel opgeheven, kunnen wij beter van de opleving elders profiteeren. Dat wij nog niet geheel zijn aangepast is natuurlijk een handicap, maar bij de thans bestaande economische situatie in de wereld geen volkomen beletsel voor gunstiger bedrijfsresultaten.

Het is echter duidelijk, dat al brengt de onvoldoende aanpassing op het oogenblik geen ernstige bezwaren met zich mee, het nog steeds te hooge kostenniveau zich zal wreken wanneer de thans heerschen-de gunstige wereldconjunctuur in een nieuwe depressie overgaat. Het feit van de onvoldoende aanpassing mag daarom in geen geval aan onze aandacht ontsnappen en wij zullen voortdurend in het oog moeten houden, dat verdere aanpassing geboden is.

Langs twee wegen is die aanpassing te bereiken. Een derde weg, dien men misschien zou willen zien, leidt niet tot het doel. Dat is de weg van reële verlaging van prijzen en kosten. Reeds vóór de devaluatie is deze weg ondoelmatig gebleken, omdat hij voortdurend tot diepere depressie voerde, thans is hij geheel onbegaanbaar.

Van de twee wegen, die wel tot het doel leiden is de eerste het constant houden of het weinig laten stijgen van de prijzen en kosten in ons land, terwijl zich in het buitenland een belangrijke opgaande prijsbeweging voltrekt onder invloed van de gunstige conjunctuur. Dit brengt ongetwijfeld meerdere aanpassing. Wanneer de Nederlandsche Regeering dezen weg wil gaan, dan moet Zij alles doen om te voorkomen, dat hier te lande prijsstijgingen optreden. Zij zal daartoe, waarschijnlijk consequenter dan tot heden, door verlaging van rechten en belastingen, prijsverhoogingen moeten tegengaan. Wij denken daarbij aan de jongste verhooging van den prijs van benzine, die zonder verlaging van het zeer belangrijke fiscale invoerrecht onvermijdelijk was, doch door verlaging van dit recht voorkomen had kunnen worden. Het spreekt intusschen vanzelf, dat uiterst voorzichtig te werk gegaan zal moeten worden met rechten, die niet fiscaal doch beschermend zijn, omdat onze nijverheid deze bescherming in vele gevallen nog niet zal kunnen missen.

Dat in het buitenland zich stijgingen van prijzen en kosten zullen voordoen, is waarschijnlijk niet alleen te verwachten als gevolg van de gunstige conjunctuur, doch ook als gevolg van sociale conflicten, die, als niet ongewone begeleiding van de hausse, daar tot uiting komen, terwijl die in ons land, dank zij een rustiger politieke ontwikkeling en ook doordat wij nog niet geheel zijn aangepast, naar te hopen is meer achterwege zullen blijven.

Mocht echter het prijzen- en kostenniveau in het buitenland niet zoo sterk stijgen, of mocht een evenredige stijging in ons land niet zijn tegen te gaan, dan zal het noodzakelijk zijn, dat de tweede weg wordt gevolgd om de aanpassing te voltooien, nl. de weg van verdere waardevermindering.

Doordat de Regeering bij het opgeven van den gouden standaard den Gulden niet aanstonds op een nieuw niveau heeft gestabiliseerd, staat deze weg nog open. Het is te hopen, dat bij de Regeering het inzicht aanwezig is, dat zoo noodig van deze positie gebruik gemaakt zal moeten worden.

Geheel gerust zijn wij hieromtrent evenwel niet. Deze ongerustheid spruit voort uit de omstandigheid, dat de Regeering bij het nemen der monetaire maat-

regelen niet als doel voor oogen had de aanpassing naderbij te brengen. Zij koesterde, en koestert trouwens nog steeds, omtrent die aanpassing gedachten, die den toets van de feiten niet kunnen doorstaan. In zijn bekende radio-rede van 28 September betoogde Minister Colijn, dat de aanpassing aan de gewijzigde internationale verhoudingen hier te lande een heel eind was geslaagd, en bij de jaarwisseling verklaarde Zijne Excellentie in een interview, „dat verscheiden ondernemingen reeds vóór het verlaten van den gouden standaard, dus dank zij de door de Regeering gevoerde aanpassingspolitiek, weder in staat waren met het buitenland te concurreren”.¹⁾

Hoe luiden echter de feiten? Uit de reeds genoemde beschouwing van het Centraal Bureau voor de Statistiek in de Nederlandsche Conjunctuur van November 1936 citeren wij de volgende cijfers:

	Loonkosten per eenheid product (industrie). 1929 = 100 (in goud).		
	Nederland	Engeland	Ver. Staten
1933	86	70	56
1934	79	59	51
1935	78	55	51

Het Centraal Bureau teekent hierbij aan, dat deze cijfers gedurende de eerste acht maanden van 1936 naar het zich laat aanzien niet veel verandering zullen hebben ondergaan. Hieruit blijkt, dat van eenige aanpassing niet gesproken mag worden. Wij zien, dat in Engeland de loonkosten in goud in de jaren 1933 tot 1935 zelfs nog sterker zijn gedaald dan in ons land; in de Vereenigde Staten was de daling percentsgewijs ongeveer even groot als hier.

De opvatting, dat het aanpassingsproces hier te lande reeds een heel eind was geslaagd, is derhalve onjuist en moet berusten op onbekendheid met de feitelijke omstandigheden. De gesignaleerde opleving, die hier en daar in ons land reeds vóór de devaluatie te bespeuren viel, kan dan ook onmogelijk een gevolg van de aanpassingspolitiek zijn geweest, doch is, zooals wij hierboven reeds schreven, te danken aan de verbetering van het economische leven alom in de wereld, die ons ondanks het gebrek aan aanpassing niet geheel voorbij ging.

De Regeering had echter, zoo zeiden wij, met het nemen der monetaire maatregelen niet als doel voor oogen de aanpassing naderbij te brengen. Wat haar doel wel was, blijkt duidelijk uit hetgeen bij het nemen van die maatregelen van Regeeringszijde is verklaard. De Regeering vreesde, dat toen Frankrijk en Zwitserland den gouden standaard verlaten hadden en Nederland het eenige land ter wereld was geworden, dat zijn muntpariteit ongerept had bewaard, het een grooten druk op de wisselkoersen en op zijn goudvoorraad zou voelen. Door den vrijen uitvoer van goud te verbieden werd nu voorkomen, dat ons goud weggehaald zou worden en werd verzekerd, dat de Nederlandsche goudschat ter beschikking van eigen land en van het algemeen belang bleef. Men beoogde niet een waardevermindering van den Gulden, zooals die door devaluïsten gewenscht werd, al was te verwachten, dat onze munteenheid in waarde zou dalen; het doel was slechts het wegvloeien van goud op groote schaal te voorkomen.

Dit doel is, voorloopig althans, zoo volkomen bereikt, dat het gouduitvoerverbod geheel ineffectief is geworden. Er richt zich thans een goudstroom naar ons land en het Egalisatiefonds heeft zeer actief moeten optreden om koersstijging van den Gulden te voorkomen. Daaruit mag men echter niet de conclusie trekken, zooals Minister Colijn heeft gedaan in de verklaring, welke hij heeft afgelegd aan den correspondent van de Agence Economique et Financière, „dat ons land de devaluatie niet van noode had”.²⁾

Deze terugvloeiing van kapitaal is een verschijnsel, dat zich in alle landen na een devaluatie heeft voorgedaan. Zij, die dezen stroom dirigeren, over-

wegen, dat de groote aanleiding voor het buiten ons land brengen van liquide middelen verdwenen is en zij vragen zich blijkbaar niet af, of de depreciatie van den Gulden misschien nog enkele percenten verder zal gaan. De hoofdzaak is, dat de devaluatie niet meer als een te verwachten gebeurtenis boven de markt hangt, doch zich heeft voltrokken en dat in ons land rust en orde heerschen.

De waardevermindering van den Gulden was wel degelijk hard noodig, omdat alleen daardoor de mogelijkheid bestond op eenigszins belangrijke wijze voort te schrijden op den weg naar de aanpassing. Het is dan ook een vergissing, wanneer men uit de verschijnselen van het internationaal betalingsverkeer wil aflezen, dat wij er nu reeds zijn, welke vergissing tot gevolg dreigt te hebben, dat ons bedrijfsleven onvoldoende hersteld de volgende depressieperiode ingaat.

Het zou daarom te wenschen zijn, dat de Regeering meer rekening hield met de gegevens, die het Centraal Bureau voor de Statistiek omtrent de mate van aanpassing heeft gepubliceerd, en dat Zij bereid was de uitkomsten van het voortreffelijke werk van dit Bureau in Haar overwegingen op te nemen.

J. W. F. SLIGTING.

DE BELEGGINGSMARKT.

Toen begin November van het vorige jaar de Regeering de emissie van een 3 pCt. staatsleening aankondigde, hebben wij¹⁾ naar aanleiding daarvan opgemerkt, dat deze emissie een afwijking beteekende van de traditioneele leeningspolitiek. Die politiek immers was er bij emissies steeds op gericht geweest de „safe side” te kiezen, nimmer experimenten te wagen, die ook maar eenigszins vooruitliepen op de ontwikkeling van de markt. Een typisch voorbeeld daarvan in de latere jaren is geweest de groote conversie-operatie in 1934 toen de markt ernstig in twijfel verkeerde of de nieuwe leening van het 3½ of het 4 pCt. type zou zijn. Dat men het toen hield op een 4 pCt.-leening was een gevolg van den wensch om bij de conversies niet verder te gaan dan aanpassing aan het renteniveau dat de markt reeds bereikt had, niet de markt zich te doen aanpassen aan een renteniveau dat haar geforceerd werd opgelegd. Toen de 3 pCt. staatsleening in November jl. werd geëmitteerd was het reële rendement op die leening nog niet van dien aard, dat men kon concluderen, dat op het marktverloop werd vooruitgelopen. Gezien de korte looptijd van de leening (gemiddeld 10 jaren) was het rendement op basis van den emissiekoers rond 3½ pCt. De meeste 3½ pCt. provincieleeningen (onderworpen aan couponbelasting) stonden destijds nog maar heel weinig onder pari. Het rendement van de leening was dus relatief nog vrij aantrekkelijk. En het was dan ook alleen de keuze van het rentetype, die den indruk wekte, dat de Regeering de markt wilde omlaag forceeren. Inmiddels is deze leening tot pari opgelopen, vooral omdat de korte looptijd voor vele beleggers een attractie biedt. Uit den koers van deze leening kan dan ook allerminst geconcludeerd worden, dat de algemeene rentevoet op 3 pCt. moet worden aangenomen.

Wanneer men de situatie van de beleggingsmarkt ten tijde van de uitgifte der bedoelde leening vergelijkt met die van het oogenblik, dan constateert men geen belangrijk verschil. De meeste 4 pCt. obligatiën zijn inderdaad nog iets verder boven pari opgelopen, de 3½ pCt. provincieleeningen staan als regel ruim ½ pCt. hooger. Maar wanneer men naar de laagrentende staatsfondsen ziet, dan kan men waarnemen, dat de 2½ pCt. Integralen ruim ½ pCt. lager staan dan begin November, de 3 pCt. Cert. van Inschrijving ¾ pCt. lager. Alleen de 3 pCt. staats-schuld 1896/1905 staan uit hoofde van de technische marktpositie 1½ pCt. hooger. Bijna alle 3½ pCt. leeningen, die intusschen zijn geëmitteerd, werden een mislukking, hoewel na de uitgifte de koersen

¹⁾ De Telegraaf 31 Dec. 1936, Avondblad.

²⁾ De Telegraaf 2 Jan. 1937 Avondblad.

¹⁾ Zie E.-S.B. van 25 Nov. 1936.

zich wel konden houden of zelfs iets aantrekken. In geen geval was de stemming op de beleggingsmarkt van dien aard, dat men kon spreken van een overvloedig kapitaal aanbod. De nieuwe emissies werden slechts schoorvoetend opgenomen, de koersen vertoonden weinig beweging. Die van de laagrentende staatsleeningen (behoudens de 3 pCt. leening 1936, op welke koersontwikkeling den korten looptijd, zooals gezegd, een gunstig effect had) waren eerder iets afbrokkelend, de overige koersen waren prijshoudend. Een vrij groote categorie beleggers houdt zich nog zooveel mogelijk afzijdig van het 3½ pCt. rentetype en dus a fortiori van het 3 pCt. De levensverzekering-maatschappijen, sommige spaarbanken geven er de voorkeur aan, zolang het nog mogelijk is op hypotheken en onderhandsche gemeenteleeningen een hoger rendement te maken, zich op die beleggingen te werpen.

Onder die omstandigheden uitkomen met een 3 pCt. door Nederland gegarandeerde Indische leening op een koersbasis die zich, gezien de gemiddelde looptijd van 15 jaar, uitwerkt op een reële rente van ruim 3¼ pCt., is weliswaar geen waagstuk, gezien den geringen omvang van het bedrag, dat het publiek voor deze emissie zal hebben op te brengen, maar geeft toch eens te meer en zoo mogelijk in nog sterkere mate dan bij de vorige leening, uiting aan de gewijzigde opvattingen inzake de gewenschte leeningspolitiek. Inderdaad de reële rente op de 2½ pCt. en 3 pCt. niet aflosbare schuld is lager, maar die leeningen zijn nimmer een maatstaf geweest voor de rente, die een staatspapier moet opbrengen. Nu moet hierbij onmiddellijk worden aangegevend, dat voor een conversieleening men altijd iets „brutaler” kan zijn dan voor een leening, waarbij van het publiek nieuw geld wordt gevraagd. Zeker de Staat kan dat doen, omdat onder bepaalde omstandigheden hij de leiding kan nemen bij een rente-ontwikkeling. Nogmaals: gebruikelijk was dit tot tot nu toe niet, maar dat neemt niet weg, dat men nu van meening kan zijn in het belang van de bezuiniging van die macht te moeten gebruik maken. De weerstand tegen genoegen te nemen met deze lage rente is vrij algemeen, maar toch blijft den houders der geconverteerde leeningen niet zooveel keus over. In November noteerden pandbrieven nog vrij laag, zoodat velen toen inplaats van staatsleening deze fondsen namen. Maar de intusschen geregistreerde koersstijging voor die waarden heeft dit alternatief veel van zijn attractie doen verliezen. Gegeven de geringe kapitaalvraag kan de Staat, wanneer hij wil, de rente omlaag forceeren. Alleen de groote beleggers zullen tijdelijk nog weten te ontkomen door omschakeling op andere beleggingsobjecten.

Uit dien hoofde is dan ook aan te nemen dat deze leening wel zal slagen, al zal zij de belangstelling moeten missen van hen die de vorige 3 pCt.-leening zoo aantrekkelijk vonden juist door den korten looptijd. Weliswaar is ook een gemiddelde looptijd van 15 jaar relatief kort, maar wanneer binnen afzienbaren tijd de rente noemenswaard zou stijgen, dan zou toch een flinke koersdaling voor deze leening niet uitgesloten zijn. De verwachting die men heeft ten aanzien van het toekomstige renteverloop zal dan ook voor de inschrijvingen een groote rol spelen. De 20-jarige 3 pCt. leening 1936 kon ook voor hen die een rentestijging verwachten een aantrekkelijk object zijn, voor deze nieuwe leening zal de belangstelling uit kringen die een oploopen van de kapitaalrente veronderstellen veel geringer zijn.

Wat de ontwikkeling van de rentevoet betreft ligt het voor de hand, dat door velen een stijging wordt verwacht. In de eerste plaats is men geneigd vergelijkingen te maken met het renteverloop in de jongste financieele geschiedenis, en dan kan men constatareeren dat in decennia de rente niet zoo laag was. Intusschen moet men daarbij bedenken dat de laatste decennia wat betreft de verhouding tusschen ka-

pitaaalvraag en -aanbod geenszins normaal zijn geweest en dat een vergelijking met de periode vóór den oorlog veel meer voor de hand zou liggen. Daarnaast echter is er een overweging, die meer logisch is: in de maanden die sedert het loslaten van den gouden standaard zijn verlopen, heeft er een toestrooming van omvangrijke kapitalen plaats gehad. De terugkeer van voorheen naar elders gevlucht kapitaal heeft vooral in de paar laatste maanden zeer grooten omvang aangenomen. Gezien de taxaties van de operaties van het Egalisatiefonds kan men deze repatriëeringsbeweging op tusschen de f 300 en 400 miljoen aannemen. Welke conclusie ligt nu meer in de rede dan dat een rentedaling die in zulk een tijdvak van abnormaal kapitaal aanbod plaats vindt, gevolgd wordt door een reactie? Wanneer in een periode behalve de normale nieuwe besparingen de markt wordt gevoed door reeds vroeger gespaard kapitaal dat tijdelijk elders emplooi had gevonden, dan wordt door dat extra aanbod de rente gedrukt, en moet weer een stijging plaats vinden wanneer het aanbod teruggebracht wordt tot de normale proporties van de besparing.

Tegen deze redeneering is slechts één ding in te brengen, maar dat lijkt dan ook afdoende, n.l. dat de rentedaling die plaats vond maar heel weinig te maken heeft met de recente kapitaalrepatriëering. Men moet in dit verband bedenken dat vóór den val van den Gulden de rente bij ons abnormaal hoog was, dat toen de vraag- en aanbodsverhouding was ontvriucht door de vrees voor depreciatie. Toen eenmaal de gouden standaard was losgelaten moest ook zonder tijdelijk kapitaal aanbod de rente dalen. De voornaamste stijging der obligatiekoersen vond dan ook plaats in de allereerste dagen na deze monetaire maatregel, als reactie op de te hooge rentevoet voorheen. De geleidelijke koersverbetering sedertdien, die bovendien zooals boven gezegd, in de laatste paar maanden miniem is geweest — behalve bij pandbrieven waar solvabiliteitsoverwegingen in het spel zijn — stond niet of nauwelijks onder den invloed van kapitaalrepatriëering. Van het uit het buitenland teruggehaalde tegoed is maar heel weinig ten goede gekomen aan onze inheemsche obligatiemarkt. Deels zijn er debetsaldi bij credietbanken mee afgelost, zeer omvangrijke bedragen zijn toegevoegd aan de deposito's dezer banken, voor een verder deel zijn de teruggekeerde kapitalen belegd in de aandelenmarkt. De verklaring voor het feit dat zulk een relatief belangrijk bedrag van het teruggekeerde geld tot inloopen van debetsaldi of opvoeren van deposito's werd gebruikt moet wellicht ten deele hierin gezocht worden, dat voor een deel die repatriëering niet plaats vond door particuliere beleggers maar door bedrijven, die exportprovenuen destijds in afwachting van devaluatie niet hadden gerealiseerd. Voor zoover particulier kapitaal is teruggehaald, hebben de betrokkenen wellicht het verloop en van de aandelenmarkt en van de obligatiemarkt willen aanzien, en hebben ook voorloopig deposito gevormd. Maar een feit is, dat de vraag op de inheemsche obligatiemarkt niet groot was. Is er van deze factor geen opwaartsche druk uitgegaan, dan is dus ook een reactie bij het wegvallen van deze beweging niet te vreezen. Wanneer de ontwikkeling van de obligatiemarkt, zooals tot nu toe kon plaats vinden, terwijl een belangrijke categorie groote beleggers zich bijna geheel afzijdig hield, dan zal dat verloop zeker bestendig kunnen worden wanneer de andere bestemmingen, onderhandsche leeningen enz. verzadigd zijn en de hypotheekmarkt even weinig absorptievermogen blijft toonen als thans. Vooral met het oog op de factoren die de long-run-tendens voor de rente bepalen — waarover een volgend maal — lijkt een voortzetting van de tendens naar lage rente waarschijnlijk, nu om genoemde reden een reactie op de jongste ontwikkeling niet waarschijnlijk lijkt.

C. A. KLAASSE.

DE VOORUITZICHTEN VAN HET BEDRIJFSLEVEN IN NEDERLAND. ¹⁾

Het afgelopen jaar, vooral de tweede helft, heeft aan vele conjunctuurcurven een opwaarts gericht stuk toegevoegd en vele verschijnselen wijzen erop, dat die curven zich boven het niveau van 1930—1935 zullen blijven verheffen.

Reeds 1935 gaf eindelijk in vele landen een begin van bedrijfsopleving, althans een einde van de achteruitgang te zien, een beweging waarin Nederland in 1936 bescheidenlijk begon deel te nemen. Het waren vooral de grondstoffenproducerende landen, die hun uitvoer zagen toenemen. Het algemene streven om, wat de afgewerkte producten betreft, zoveel mogelijk een politiek van zelfvoorziening te volgen, maakte dat een land van een economische samenstelling als Nederland buiten dit opkomend verkeer bleef staan, waartoe de toegang bovendien bemoeilijkt werd door ons uitzonderlijk hoog peil van prijzen en kosten.

De algemene en zeer snelle toeneming van de wereldhandel biedt eindelijk ook ons land de gelegenheid daarin met enkele bedrijven mee te delen.

Helaas geeft ons dat nog slechts een beperkt vertrouwen in de toekomst, want alle oorzaken doorgronden wij nog niet, en voor zover wij ze menen te kennen, zit niet in alle een constante krachtbron voor de algemene welvaartsverhoging.

Een sterke stoot tot vergroting van het ruilverkeer is gegeven door de altijd machtige factor: *graan*.

Geen geleerde op economisch of ander gebied, noch enig golfkundige of ordenaar kan er iets aan veranderen, dat voor deze omvangrijkste aller koopwaren de markt beheerst wordt door zeer wisselvallige natuursverschijnselen.

De misoogst door de langdurige droogte in Noord-Amerika maakt thans van een exporterend land een importland; geringe oogsten in Europa vergroten de behoefte aan invoer uit het Zuidelijk halfrond. Argentinië ziet hierdoor in één jaar tijd bij een vrij grote oogst zijn tarweprijzen verdubbelen en de graanvrachten, die mij in andere kwaliteit grote belangstelling inboezemen, zijn in een half jaar tijd verdubbeld, wat weer doorwerkt op andere, ook reeds door andere oorzaken rijzende vrachten.

Aan onze broodprijs, die wél door een en-tout-cas tegen de invloeden van zon en regen beschut is, merken we dat nog wel niet, maar het opluchtend gevoel van weerkerende vrijheid voor de ondernemingsgeest moet te langten leste toch ook een begeerlijk goed worden voor de boerenstand, die meer dan enige andere vertrouwen heeft in de natuurlijke groei-kracht van onder kundige leiding steeds verder edelde en aan het klimaat aangepaste rassen. Ik kan niet geloven, dat onze terecht hooggeprezen land- en tuinbouw en veeteelt op den duur slechts kunnen voortbestaan ten koste van handel en industrie en tot instandhouding van duizenden crisisambtenaren, die met angst hun crisistaak en -macht overbodig zien worden.

Naast de tarwe en de maïs zien we als belangrijke verwekker van de stijging in de conjunctuurgolf de *oorlogsvoorbereiding*. Deze acht ik van nog minder algemeen en blijvend nut dan een misoogst, waarmee hij in uitwerking veel overeenkomst heeft. Uit vernietiging kan nooit algemene welvaart voortkomen.

Iet zal wel geen tegenspraak ontmoeten, wanneer ik beweer, dat de stijging uit het dal van de conjunctuurgolf niet uitsluitend te danken is aan de sociale en economische maatregelen, die in tal van landen zijn genomen. Ik hoop maar, dat de smaak

¹⁾ Dit artikel bevat een groot gedeelte van de Nieuwjaarsrede, die de heer Zaalberg in zijn functie van voorzitter van den Nijverheidsraad op 15 Januari heeft gehouden (Red.).

voor dergelijke maatregelen de in gang zijnde opleving niet te veel zal belemmeren.

We zien onze *uitvoer* iets toenemen in weerwil van de achteruitgang van ons handelsverkeer met Duitsland en enkele voor ons minder belangrijke landen.

In onze *nijverheid* is de opleving het duidelijkst zichtbaar in de *scheepsbouw*, die weer lonende opdrachten krijgt dank de toeneming van het wereldvervoer ter zee zowel van goederen als van passagiers, en, zoals bekend, verspreidt het bouwen van schepen werk over tal van andere industrieën. Dubbel jammer is het voor onze werven en onze redereien, dat laatstgenoemden in slappe tijd niet over de middelen beschikten, om voor de hoognodige vlootvernieuwing opdrachten te geven aan de leegstaande werven. Onze koopvaardijvloot is in de crisisjaren met 18 pCt. ingekrompen, een wereldrecord, en zal slechts kunnen aanvullen tegen prijzen, die ver liggen boven die van de vorige jaren.

Door die opleving in de scheepsbouw en door andere oorzaken o.a. veel werk voor de spoorwegen is vooral in de *metaalindustrie*, met name in de machineindustrie en het hoogovenbedrijf de slapte aan het verdwijnen, ondanks de vermindering van werk voor de bruggenbouw.

Dit is een onderdeel van het algemene verschijnsel, dat de opleving zich vooral voordoet in de bedrijven, die bedrijfsmiddelen produceren; de bedrijven, die consumptiemiddelen produceren tonen nog veel minder vooruitgang, hetgeen voor een deel voortvloeit uit het meer gericht zijn op de binnenlandse markt. Dit was reeds eerder de aanleiding om juist voor deze artikelen de contingentering te hulp te roepen. Andere bedrijven zijn daar moeilijker mede te helpen; daarom is het van zo groot nut geweest, dat de scheepsbouw, toen hij de rand van het graf naderde, grote opdrachten kreeg voor tank-schepen.

Verheugend is de gestadige toeneming van de nog zeer matige bedrijvigheid in de zwaar getroffen *ka-toenindustrie*. Tijd en moeite — dit laatste vooral wat betreft het overwinnen van commerciële opvattingen, ontstaan in een lange bloeiperiode — heeft het gekost om deze industrie, die voor de grote wereldmarkt werkte, zich te doen richten op de kleine binnenlandse markt met geheel andere behoeften. Dank de hulp van de Regering is ook weer iets teruggewonnen van het verloren debiet in onze overzeese gewesten. De devaluatie heeft de uitvoer weer beter mogelijk gemaakt.

De eens zo onoverwinnelijk lijkende *diamantindustrie* is de verdwijning nabij geweest. Overheids-hulp was nodig om een klein deel der arbeiders nog in het bedrijf te houden. Ook hier zien we in de laatste maanden een krachtig herstel en, gaat werkelijk de wereld een periode van groter welvaart tegemoet, dan zal dit typisch Amsterdamse bedrijf weer de trots van Amsterdam worden.

Onze *steenkolennijverheid*, die zijn bestaansrecht minder in de wereldbehoefte aan steenkool dan aan de belangen van Nederland ontleent en zijn bestaan verdedigen kan door buitengewone efficiency, kijkt ook weer minder zwart dan enige maanden geleden.

Aan deze enkele, enigszins willekeurig gekozen, voorbeelden van herlevende bedrijven zijn meer andere toe te voegen, die of door toegenomen buitenlandse vraag of door groter vertrouwen onder de Nederlandse ondernemers en door groter koopkracht vooral bij de opnieuw tewerkgestelden, hun afzet zien vergroten. Daarbij voegt zich de verbetering in enkele belangrijke *cultures in Oost-Indië*, die langs verschillende wegen zijn uitwerking heeft op het bedrijfsleven in Nederland.

De sanering, die in vele bedrijven heeft plaats gehad, de helaas langzame aanpassing der lonen en de verlaging van de kapitaalrente hebben onze nijverheid weer beter kansen gegeven om zijn krachten te

meten met die van buitenlandse vrienden.

Ontegengesteld zijn er nog tal van industrieën, die verlangend uitzien naar hun aandeel in de conjunctuurstijging en ook zijn er, die door wijzigingen in het verbruik of in de techniek of in de uitvoermogelijkheid nimmer hun vroegere afzet zullen herkrijgen en die andere maatregelen moeten nemen dan afwachten.

Weinig hoop heb ik, dat het *bouwbedrijf* spoedig weer de omvang zal krijgen waartoe het gegroeid was in de jaren, dat Nederland 50.000 woningen bouwde, een sociale politiek waarin het vele andere landen vóór is geweest. Het is vooral het bij uitstek nationale *steenbakkersbedrijf*, dat hiervan de weerslag ondervindt doch ook andere bedrijven laat dit niet ongemeoid.

Hoe ver we nog af zijn van een enigszins bevredigende toestand blijkt wel uit de langzame daling van het aantal *werklozen*. Tenslotte moeten we toch als hoofddoel van het bedrijfsleven blijven beschouwen: het middel te zijn, waardoor allen die werken kunnen en werken willen de gelegenheid krijgen door arbeid in de behoeften van zichzelf en hun gezin te voorzien.

Wij hebben in sterke mate de crisisgevolgen kunnen opvangen en bij de arbeiders heerst niet als in andere tijden en in sommige andere landen de gedachte, dat zij bij het verwekken van bedrijfsstoornissen en ongeregelheden niets dan hun ellende te verliezen hebben. Veel van wat wij thans elders op sociaal gebied hals over kop zien invoeren, is het inhalen van grote achterstand.

Terugziend op wat in een halve eeuw van grote wijzigingen op economisch gebied in ons land op sociaal gebied zich heeft ontwikkeld, krijg ik de overtuiging dat in alle strijd, die daarvoor gevoerd is en gevoerd moest worden, in sterke mate gezonde werkelijkheidszin heeft overheerst.

Gaan wij op die stevige grondslag verder, dan heeft geen vrees te bestaan, dat ook in de toekomst het onder de wisselende omstandigheden best mogelijke voor ons volk niet zal worden bereikt.

Wel ben ook ik van mening, dat door te star vasthouden in de crisisjaren aan het in beter tijden beklommen peil, de opleving in Nederland later is gekomen dan bij sneller aanpassing het geval zou zijn geweest.

De nodige versterking van de productieve kracht van het bedrijfsleven zal vooreerst nog grote soberheid noodzakelijk maken en tevens voorzichtigheid in het verstoren der verhoudingen. De „cost” die voor de „baet” uitgaat, ligt thans niet voor het grijpen en de „baet” is nog zeer onzeker. Gaat men die „baet” al van te voren besnoeien, dan verkleint de kans, dat onze industrie weer in de mogelijkheid komt om het levenspeil der arbeiders verder te verhogen, zoals ook de meeste industrieën dat nuttig en wenselijk achten.

Wat de industrie in dit tijdperk van gehoopt herstel naast arbeidsvrede nodig heeft is bewegingsvrijheid en vermindering van lasten.

Al is er reden tot grote dankbaarheid voor veel, dat de Overheid in het belang van de industrie gedaan heeft in de jaren, dat telkens weer andere ernstige gevaren dreigden, het geheel der maatregelen en de wijze van uitvoering hebben niet tot de algemene overtuiging geleid, dat die overheidsbemoeiing met het bedrijfsleven naar meer doet verlangen.

Mijn indruk is, dat juist dat type ondernemers op verschillend gebied, aan wie tot dusverre Nederland zijn bloei het meest te danken heeft, het hardst verlangen naar vrijheid, omdat zij eerst dan weer hun onderneming tot hoogste nuttige productiviteit kunnen brengen. In de gelederen der nieuwbakken ordenaars ontwaar ik slechts weinig beproefde en geslaagde ondernemers, ook niet dezulke die grote verdiensten hebben als organisatoren van vrijwillige samenwerking in hun bedrijfstak.

Gij zult het over met mij eens zijn, dat ons volk gezamenlijk te verbruiken heeft wat het in totaal produceert en dat die totale nuttige productie de som is van het rendement van talloze ondernemingen, die ieder afzonderlijk in de eerste plaats afhangen van de bekwaamheid van zijn leider en de gelegenheid, die hij heeft om zijn bekwaamheid in daden om te zetten. Dit wil allermintst zeggen, dat er niet met grote zorg moet gestreefd worden naar samenwerking en naar collectieve behartiging van gemeenschappelijke belangen en — om maar één nog vaak verwaarloosd middel te noemen — moordende concurrentie op een tijdelijk ingekrompen markt moet worden vermeden en moet plaats maken voor overleg. Doch wat daarbij voorop moet staan, is dat niet wordt toegegeven aan de drang van onervarenen en ondeskundigen en dat geen invloedrijke taak of macht aan dezulke wordt gegeven. In een oudejaarsavondbeschouwing las ik dezer dagen: „Als de problemen van Staat en gemeenschap te ingewikkeld worden, vertrouwt men ze toe aan op dat gebied slechts theoretisch geschoolde of ongeschoolde geesten” (N.R.C. 30-12-36, De Toestand). Aan dat gevaar, dat in menig land tot grote onheilen heeft geleid, is Nederland wat het bedrijfsleven betreft niet geheel ontkomen. Een groot voordeel zal de opleving in de wereldconjunctuur aan Nederland brengen, als daarmee een einde komt aan de grote macht van theoretisch geschoolde of ongeschoolde krachten en de ondernemingsgeest weer meer vrijheid krijgt. De devaluatie van de in jaren van moeilijke arbeid geschoolde en geselecteerde leidende figuren in Staat en maatschappij, is een der noodlottigste verschijnselen in de bezeten wereld, waarin wij op het oogblik leven.

De groote onzekerheden, waarvoor wij staan, manen tot verhoogde voorzichtigheid, maar maakt het niet minder nodig, dat de ondernemers met volle energie en moed de nieuwe mogelijkheden aangrijpen om hun bedrijf te versterken en op te voeren tot nieuwe bloei of tot nieuwe strijd of tot een nieuwe hongerkuur.

Tot de tijdelijke oorzaken van opleving voor een groot deel der Nederlandse bedrijven reken ik ook de *devaluatie* of hoe men deze muntacrobatiek geliefte te noemen. Zolang het fatsoenlijk wordt geacht, dat ieder land naar zijn vermeende behoefte door dat middel zijn overeengekomen verplichtingen eenzijdig herziet, ontbreekt het vertrouwen en de stabiliteit, die onmisbare bestanddelen zijn van een gezond internationaal ruilverkeer.

De laatste monetaire gebeurtenissen zouden naar aller voorspellingen vele belemmeringen in dat ruilverkeer opheffen, maar tot dusverre zien we daarvan nog niet veel. Zelfs werd in ons parlement door de Regering gesproken van de versterking van het handelspolitiek arsenaal. In ons officiële tijdschrift „Handelsberichten” van 24 Dec. jl. las ik: „Ten slotte zijn steenkolen van enorm gewicht in de handelspolitieke strijd dezer dagen, waarvan met alle ongeneerdheid en met alle kracht wordt gebruik gemaakt, wanneer de behartiging der economische en commerciële belangen zulks schijnt te vereischen”. Zo'n uitlating geeft mij niet de overtuiging, dat de moderne methoden van handeldrijven op den duur een beter handelsverkeer zullen geven dan de methoden, die vrije kooplieden toepasten in een vroegere periode.

Dat Minister Colijn het een goed ogenblik heeft geacht om de namen Ouchy en Oslo in herinnering te brengen, wekt aangenamer gevoelens.

Laat ons hopen, dat de herstelkrachten die in 1936 hun bestaan toonden, sterker zijn dan hun vijanden en dat in alle machthebbers en diplomaten een oprechte vredeswil de overhand krijgt en zij de kracht en het beleid bezitten, nodig voor hun hoogst verantwoordelijke post.

C. J. P. ZAALBERG.

DE COPRA-MARKT IN HERSTEL.

Onder de voor Nederlandsch-Indië belangrijke producten, die in den loop van 1936 een radicale marktverbetering te zien gaven, is copra een der voornaamste.

Alle olie-zaden en eetbare vetten hebben in de crisis-jaren na 1929 noteringen gezien, zóó laag als te voren niet geregistreerd werden. Bekend is het voorbeeld van lijnolie, waarvan na een daling tot op ca. f 9 per 100 kg, door statistici verzekerd werd, dat in 250 jaren zulk een lage prijs niet was voorgekomen.

Ook copra zat in dezelfde hoek. Terwijl de laagste notering voor Nederlandsch-Indische f.m.s. (= fair merchantable sundried) op de Nederlandsche markt vóór den oorlog geboekt stond met f 17½ per 100 kg, was de laagste prijs in de crisisjaren:

1929	f 24½	1933	f 7¾
1930	„ 17¾	1934	„ 6½
1931	„ 12.—	1935	„ 7½
1932	„ 11½		

In aanmerking nemend het bedrag aan vracht, emballage, kortingen, onderwicht, dat in deze prijzen begrepen is, is het duidelijk, hoe weinig gedurende de laatste jaren de Indische bevolking (copra toch is voornamelijk een „native” product) per picol copra ontving, en hoe catastrophaal dit, naast de daling van andere Indische producten, op de koopkracht der millioenen inlanders moest uitwerken.

Het jaar 1935 betekende het keerpunt voor de markten van olie-zaden, oliën en vetten. Een keerpunt, dat — als meestal — slechts als zoodanig werd gezien en erkend, toen het achter den rug lag. De druk van opgeslagen en stoomende voorraden van katoenzaadolie, walvischtraan, reuzel, copra, grondnoten en soyaboonen was voorbij, en op basis van de lage prijzen ontwikkelde zich langzaam aan meer consumptievraag, daarbij vooral gesteund door zich baanbrekende economische verbeteringen in verschillende belangrijke gebieden.

Ook voor copra gaf 1935 een begin van verlichting. Een prijs van f 10½ werd bereikt, een verbetering van 50 pCt. tegenover het laagste punt, maar toch altijd nog slechts de helft van wat vóór 1914 als een „lage” prijs werd aangezien. Het jaar 1936 echter gaf eerst de snelle prijsstijging, die noodig was, om het artikel — en de producenten — uit het moeras te doen geraken.

Tot eind September schommelden de noteringen nog tusschen f 9½ en f 11½, maar de depreciatie van den Gulden scheen wel het signaal voor een race. De 25 pCt. devaluatie-winst bracht den prijs op ruim f 14, en daarna ging deze — tijdelijke reacties uitgezonderd — constant opwaarts. Volgens de statistiek van de E.-S.B. was de gemiddelde notering op de Nederlandsche markt:

September 1936	f 11.27½
October „	„ 13.87½
November „	„ 16.12½
December „	„ 19.65

terwijl 1937 met een snelle stijging tot f 22 het tempo vervolgde.

Dit betekent een hausse van ongeveer 100 pCt. in nauwelijks 4 maanden, of, de depreciatie-winst terzijde latend, van bijna 60 pCt.

Deze stijging moet een stimulerenden invloed hebben op het welvaartspeil van Nederlandsch-Indië. In den totalen wereldexport van copra in 1935, 1.173.000 ton, had Indië een aandeel van 41 pCt. of 485.000 ton.¹⁾ Een matig gehouden berekening toont aan, dat de stijging sinds September een meerdere opbrengst van de geëxporteerde copra voor Indië per jaar van ruim f 40 millioen betekent. Daarbij komt de meer-

¹⁾ Mededeelingen No. 137 van het Centraal Kantoor voor de Statistiek, Batavia. „De landbouwexportgewassen van Nederlandsch-Indië in 1935”.

dere waarde van de in Indië zelf geproduceerde en geconsumeerde cocosolie.²⁾

* * *

Wanneer men de factoren overziet, die tot dit merkwaardig herstel van de olie-zaden-markt in het algemeen, en van copra in het bijzonder, hebben bijgedragen, kan men onderscheiden tusschen kunstmatige en natuurlijke oorzaken.

De maatregelen van President Roosevelt hebben ongetwijfeld een „extra” inkrimping van den katoen-oogst der laatste jaren, en daarmee een geringere opbrengst van katoenzaad resp. katoenzaadolie, bewerkt. Ook de Amerikaansche maatregelen tot prijsverbetering van granen moesten een betere tendens voor varkens („wandelande maïskorrels”) en derhalve voor reuzel medebrengen. Daarnaast kan men ook de devaluatie (in de verschillende vormen) noemen, die de waarde der grondstoffen uiteindelijk, in geld uitgedrukt, omhoog moest brengen. Onloochenbaar is dit alles een stimulans geweest voor prijsverbetering.

Toch zal, als men vraagt naar de oorzaken voor het prijsherstel, het accent meer op de natuurlijke oorzaken moeten vallen.

Vooreerst is er het normale verschijnsel, dat de in den eersten tijd der crisis zwaar drukkende geaccumuleerde voorraden door en na de prijsafbraak hun weg vinden naar de consumptie. De lage prijzen — vooral indien Overheidsmaatregelen den invloed daarvan niet te veel neutraliseeren — resulteren in meerdere consumptie. Zoo steeg het verbruik van eetbare vetten in de Vereenigde Staten van 46 lbs. per hoofd in 1933 tot 51 lbs. in 1935. Dit betekende alleen reeds een meerder verbruik van 300.000 ton per jaar in de Vereenigde Staten, terwijl voor 1936 een verdere stijging van het verbruik is geraamd van 250.000 ton. Eenzelfde verschijnsel viel in Engeland te constateeren.

Vervolgens heeft de droogte in de Vereenigde Staten, vooral in 1934, daar sterk tot mindere productie van granen, en dus ook van dierlijke vetten, geleid, en dus tot hooger import genoopt. Onder invloed daarvan steeg de totale import van vetten in de Vereenigde Staten (olie-zaden omgerekend tot equivalent in olie) van 650.000 ton in 1934 tot 1.100.000 ton in 1935.

Deze factoren hebben sterk bijgedragen tot de liquidatie van de excessieve voorraden van granen, die weer de markt van olie-zaden ten goede kwam, en óók tot de liquidatie van de surplus-voorraden van reuzel en katoenolie in de Vereenigde Staten, en van walvischtraan in Europa.

In 1935 was de productie, zoowel van granen als van olie-zaden, binnen normale grenzen gebleven, zoodat in 1936 geen prijsdrukkende voorraden meer boven de markt hingen.

Waar juist 1936 een duidelijke verbetering der economische verhoudingen bracht, zij het in alle landen niet in dezelfde mate, moesten onder de hiervoor geschetste omstandigheden copra en alle olie-zaden daarvan onmiddellijk profiteren.

Daar komt nog een „natuurlijke” factor bij. Tijdens een daling gelooft vrijwel ieder consument en handelaar aan nog lagere prijzen, maar ook het omgekeerde is waar. Zoo treft een prijsstijging, vooral na een lange periode van dalende en lage prijzen, meestal de consumenten in een positie van onverzorgd-zijn voor de toekomstige behoeften, deze consumenten worden — als de prijzen dan geleidelijk oploopen — onrustig, en gaan over tot voorraadvooring of tot grootere aankopen op latere levering.

²⁾ De waarde van de Sumatra Palmolie is natuurlijk mede opgelopen, hoewel niet in dezelfde verhouding als copra. Van midden September 1936 tot heden steeg de waarde van f 16½ tot f 27½ per 100 kg. Bij een uitvoer van 150.000 tons is dit een meerdere waarde van ca. f 15 millioen per jaar.

Daarmede wordt aan de stijging dan nog een extra stimulans gegeven.

De hausse in copra is een duidelijk symptoom van het herstel, ook al wordt niet over het hoofd gezien, dat een deel van dat herstel terug te voeren is op de bewapeningsmaatregelen, op de daardoor ontstane meerdere werkgelegenheid (en meer vetverbruik door nu arbeid verrichtende vroegere werklozen), en op de „verdedigings”-maatregelen van verschillende landen in het aanleggen van grootere voedsel-reserves.

Voor Nederland is deze prijsstijging uitermate welkom door de verbetering, die ze voor Indië betekent. Maar ook om de mogelijkheid tot een meer natuurlijk verband van ons binnenlandsch prijspeil met het buitenlandsch niveau, welke mogelijkheid in eerste instantie reeds door de Gulden-depreciatie werd geschapen. Dat natuurlijk verband toch was in de crisisjaren *hopeloos* verbroken. In den tijd, dat prima margarine in Engeland te koop was tot 5 d. (detailprijs), of bij een koers van *f* 7 voor het Pond, pariteit van 30 cent per kg, betaalden onze arbeiders meer dan *f* 1 per 1 kg margarine, als gevolg van den accijns op dit belangrijk en onmisbaar volksvoedsel en van de contingenteering der productie, een en ander in het belang van de zuivel-industrie. En toch moesten die arbeiders (althans in de onbeschutte bedrijven) op de wereldmarkt concurreren!

Thans is de verhouding aanmerkelijk verbeterd. Bij een noteering van 7 d. in Engeland (= *f* 0.60 per kg) noteert hier prima margarine *f* 1.04 per kg. Het onderscheid is nog groot, te groot, maar niet meer zoo onmogelijk wijd.⁴⁾

J. WILSCHUT.

⁴⁾ De Rijkseenheid-voorstanders (en wie zijn dat niet?) mogen bedenken, dat N.O.I. de grootste copra-exporteur der wereld is, en dat de Rijkseenheidgedachte niet eenzijdig kan worden toegepast, door voor den Nederlandschen export plaats en bescherming te vragen op de Indische markt, en tegelijk den invoer van de Indische producten te belemmeren.

DE RIJKSMIDDELEN OVER DECEMBER 1936.

Evenals de eerste twee maanden van het laatste kwartaal van het zoo pas verstreken jaar, heeft ook de maand December voor een gunstig Middelenoverzicht gezorgd. Toch werd het in October en November jl. bereikte peil niet gehandhaafd. Er was weer een kleine teruggang merkbaar en daaraan is het toe te schrijven, dat het in totaal voor 1936 geraamde opbrengstcijfer niet geheel werd gehaald. Niettemin ziet de middenstaat er ditmaal niet onbevredigend uit. De niet-directe belastingen brachten *f* 33.684.900 op tegen *f* 31.387.900 in December 1935 en vertoonden derhalve een stijging van *f* 2.297.000. In dit voordeelig verschil werd bijgedragen door de dividend- en tantiëmbelasting, de invoerrechten, het statistiekrecht, de geslacht- en de gedistilleerdaccijns, de belasting op gouden en zilveren werken, de omzetbelasting, de couponbelasting, de zegelrechten, de registratierechten, de successierechten en de loodsgelden. Het gunstig resultaat kan dus maar zeer ten deele een gevolg zijn van de depreciatie van den Gulden. Minder brachten op de zout-, de wijn-, de bier-, de suiker- en tabaksaccijns. Aangeteekend zij nog, dat de totale gemiddelde raming in December jl. met een bedrag van *f* 2.724.500 werd overschreden.

Door de hogere ontvangsten van het laatste kwartaal maakt het Jaaroverzicht een heel wat beter figuur dan aanvankelijk werd verwacht. De totale opbrengst over de twaalf maanden van 1936 bedraagt *f* 370.925.400 tegen *f* 366.409.800 in het vorige jaar en bij een jaarraming van *f* 371.525.000. Acht middelen (de dividend- en tantiëmbelasting, het statistiekrecht, de geslachtaccijns, de belasting op gouden en zilveren werken, de omzetbelasting, de

couponbelasting, de zegelrechten en de successierechten) brachten meer op dan in 1935, tezamen tot een bedrag van *f* 13.344.000. De overige negen middelen gaven gezamenlijk een lagere ontvangst van *f* 8.828.400. De raming werd bij elf middelen overtroffen; slechts bij den zoutaccijns, den wijnaccijns, den gedistilleerdaccijns, den tabaksaccijns, de registratierechten en de successierechten werd zij niet bereikt. Het geheel maakt een niet-onbevredigenden indruk, al mag niet worden verheeld, dat de groep der accijnsen een bedenkelijke inzinking vertoont, welke bepaald zorgwekkend is te achten.

De dividend- en tantiëmbelasting gaf een voor de maand December nog zeer belangrijke opbrengst (van *f* 691.900). Daar de middenstaat van December 1935 een negatieve ontvangst vermeldde, omdat de teruggaven de ontvangsten overtroffen, betekent de opbrengst der afgelopen maand een accres van *f* 755.900. Hierdoor steeg het surplus over de twaalf maanden van het jaar tot *f* 3.412.000. Bovendien kan met voldoening worden geconstateerd, dat de totale raming met *f* 95.400 is overschreden. In hoofdzaak zal dit gunstig resultaat wet te danken zijn aan de opcenten, welke worden geheven ingevolge de wet van 20 December 1935 (Staatsblad No. 725), doch ook afgezien hiervan is de loop van dit middel niet onbevredigend.

De invoerrechten wezen een stijging aan van *f* 38.300. De ontvangsten van December 1935 waren intusschen vrij hoog; op zichzelf beschouwd is de opbrengst van de afgelopen maand aanzienlijk, immers *f* 666.800 meer dan de maandraming. Daar ook de beide voorafgaande maanden ruime baten opleverden, mag hier veilig de invloed van de jongste maatregelen op monetair gebied worden gezien, welke een verhooging van den prijs der buitenlandse artikelen hebben veroorzaakt. De stijging van het statistiekrecht (ditmaal met *f* 56.700) doet zien, dat ook de omvang van onzen geheelen buitenlandischen handel is toegenomen. De jaarraming werd bij de invoerrechten overschreden met *f* 2.243.300, bij het statistiekrecht met *f* 213.500.

Hierboven werd reeds gewezen op den ongunstigen loop van de accijnzen. Alleen de geslachtaccijns wijst een eindcijfer aan, dat uitkomt boven de ontvangsten van 1935 (surplus *f* 668.200). Wat de raming betreft, deze werd slechts bij den geslachtaccijns, den bieraccijns en den suikeraccijns overtroffen. In de afgelopen maand liep de zoutaccijns terug met *f* 27.500. Daarentegen leverde de geslachtaccijns *f* 38.500 meer op door de hogere rundveeprijzen. De wijnaccijns daalde met *f* 17.600. De gedistilleerdaccijns gaf een vermeerdering te zien (van *f* 284.900), doch deze toeneming is slechts schijnbaar, daar de maand December ditmaal een crediettermijn meer telde dan in het vorige jaar. De bieraccijns liep terug met *f* 157.000. Dit middel ondervindt in sterke mate den invloed van de crisis. In totaal werd in het afgelopen jaar *f* 1.279.600 minder geïnd dan in 1935. De suikeraccijns vertoonde een scherpe daling (van *f* 1.204.000), doch voor dit middel telde December ditmaal vier verschijndagen van den crediettermijn tegen vijf in 1935, waardoor de teruggang een heel wat minder ernstig karakter draagt. Bovendien mag niet over het hoofd worden gezien, dat de suikeraccijns in het tweede halfjaar van 1936 veel ruimer heeft gevloeid dan in de eerste zes maanden. Tenslotte de tabaksaccijns, die een decres te zien gaf van *f* 116.000. Het verbruik daalt nog steeds en richt zich vooral op de goedkoopste soorten rookgerei.

Van den maatregel van het loslaten van den gouden standaard valt bij deze groep van middelen niets te bespeuren; door de crediettermijnen, die bij deze heffingen worden toegestaan, zou een dergelijke invloed trouwens toch eerst over eenige maanden merkbaar zijn.

De belasting op gouden en zilveren werken gaf

f 6.800 méér. De omzetbelasting maakt geen kwaad figuur; de opbrengst bedroeg f 64.600 meer dan in December 1935, wat na de zeer hooge ontvangst van November jl., waarin de grootere kooplust van het publiek onmiddellijk na de depreciatie van den Gulden te onderkennen viel, niet onbevredigend is. In totaal heeft 1936 f 1.330.400 meer opgeleverd dan 1935, door grootere omzetten en een hoogere opbrengst van het bijzonder invoerrecht. Met de couponbelasting blijft het goed gaan; na de geringe daling van November jl. gaf December weer een belangrijk overschot boven de gelijknamige maand van 1935 (toeneming f 258.900). De ontvangsten over twaalf maanden overtreffen die van 1935 met f 672.500.

De z.g. conjunctuurheffingen ondervinden een gunstigen invloed van het loslaten van den gouden standaard. De zegelrechten leverden f 943.400 meer op, waarvan f 326.000 op rekening komt van een ruimer vloeien van de beursbelasting. De groote bedrijvigheid ter beurze van den laatsten tijd komt hierin tot uitdrukking, al is er ook, vergeleken met November, een kleine daling te bespeuren. Ook de registratierechten verbeterden een weinig, dank zij de opcentenheffing; ditmaal werd f 117.200 meer ontvangen dan in December 1935, al werd ook de maandraming niet geheel bereikt. Gerekend over twaalf maanden hebben de zegelrechten f 3.734.900 méér, de registratierechten daarentegen f 770.800 minder opgeleverd dan in 1935.

De successierechten gaven ditmaal weer een hooge opbrengst, nl. f 4.066.100, of f 1.232.900 meer dan in December 1935 en bij een gemiddelde raming van f 3.400.000. Met de monetaire maatregelen heeft deze stijging echter niets te maken; de oorzaak is te zoeken in de 20 opcenten, welke thans krachtig doorwerken. Het jaar 1936 verschafte in totaal een surplus van f 3.349.700 boven het vorige. Dat de totale raming niet werd gehaald (nadeelig verschil f 2.742.400) moet worden toegeschreven aan de omstandigheid, dat de opcentenheffing haar werking eerst na ongeveer negen maanden deed gevoelen, terwijl de jaarraming in verband met de bedoelde opcenten f 7.800.000 hooger was gesteld. De loodsgelden liepen opnieuw op (thans met f 21.100). Er is opleving in het havenbedrijf. In 1936 kwam f 1.976.200 minder binnen dan in 1935, gevolg van de sterke verlaging van het tarief.

Over de Directe Belastingen valt weinig te zeggen, daar de in den loop van December jl. tot stand gekomen wijzigingen van uiterst weinig belang zijn. Melden wij alleen, dat de grondbelasting, vergeleken met het vorige jaar, een vooruitgang vertoont van f 197.700, hetgeen als een normaal accres kan worden beschouwd. De inkomstenbelasting laat een stijging zien van f 2.337.900 en de vermogensbelasting van f 756.700. Deze vermeerdering is bij beide belastingen door de verhoogde opcentenheffing veroorzaakt. De verdedigingsbelasting I, waarop geen opcenten worden geheven, en de Belasting van de doode hand staan op een lager niveau (teruggang resp. f 111.100 en f 233.200).

AANTEKENINGEN.

Twee nieuwe clearingverdragen.

Nadat de handel met Italië ongeveer 15 maanden bijna geheel heeft stil gelegen is door het nieuwe handelsverdrag en aansluitend daaraan tot stand gekomen clearingverdrag weer de basis gelegd om dit verkeer opnieuw ter hand te nemen. Dat dit eerst ruim een half jaar na de opheffing der sancties kon gebeuren is eenerzijds toe te schrijven aan het feit, dat de Italiaansche Regeering als gevolg van de sanctiepolitiek weinig toeschietelijk was in de onderhandelingen, terwijl anderzijds er een moeilijk punt in de besprekingen was, nl. de achterstallige vorderingen op de clearing, en die welke op geblok-

keerde rekeningen in Italië uitstonden uithoofde van exporten vóór de eerste clearing alsmede in de sanctieperiode. Tot op zekere hoogte hadden intuschen de laatste moeilijkheden zichzelf opgelost doordat de stortingen in de clearing aan Nederlandsche zijde langzamerhand het heele tekort op de rekening A hadden doen verdwijnen en een belangrijk deel van het deficit op de B-rekening uit het overschot kon worden gedelgd. Er bleef dus slechts over een regeling te treffen voor het resteerende tekort op de B-rekening van ongeveer een half millioen en de geblokkeerde saldi, die ook op ruim een half millioen te taxeeren zijn.

In het nu tot stand gekomen clearingverdrag heeft men voor de afwikkeling denzelfden weg gekozen die destijds ook voor de Duitsche clearing is gevolgd en die op één of andere wijze ook de basis is geweest van alle andere betalingsvereenkomsten door Italië in de laatste maanden gesloten, nl. uit de nieuwe clearing een percentage opzij zetten om daaruit de oude vorderingen te dekken. Dat percentage is vastgesteld op 10, waarvan de helft wordt gebruikt om de vorderingen op geblokkeerde Lirerekeningen af te wikkelen en de andere helft voor het restanttekort op de Indische B-clearing, dat bepaalde leveringen betreft met welke exporteurs een regeling is getroffen. Aan te nemen is, dat op die wijze beide soorten achterstallige vorderingen in ongeveer een jaar zullen zijn gedelgd.

Het nieuwe clearingverdrag vertoont in vergelijking tot het oude dit principieele verschil, dat zooover importeurs koopen in een andere valuta dan de eigene, de betaling in de clearing niet geheel met bevrijdende werking geschiedt. Een importeur in Nederland die van een Italiaansche leverancier in Gulden koopt en in de clearing stort is bevrijd. Koopt hij echter in Lires of een andere valuta dan stort hij op de vervaldag Gulden tegen de alsdan vast te stellen koers, maar krijgt t.z.t. de Italiaansche verkoper van het Iscambi minder Lires of Ponden of andere overeengekomen valuta dan moet de Nederlandsche importeur dat verschil nastorten. Voor de Italiaansche importeur die in Gulden koopt, geldt dit echter niet, want aangezien de clearingrekening over en weer in Gulden wordt gevoerd, draagt het Iscambi in Italië het risico van den Gulden.

Vermelding verdient tenslotte nog het feit, dat de overzeesche gebiedsdeelen geheel uit de clearing zijn gelicht, in afwijking met het vorige clearingverdrag en met de nieuwe Duitsch-Nederlandsche clearing, waarin voor en na het Rijk buiten Europa besloten blijft. De overweging is waarschijnlijk geweest dat Italië de Indische grondstoffen, voor zoover het deze nodig heeft, ook wel in vrije deviezen zal betalen. De vorige clearing ging er trouwens ook vanuit, dat een tekort op het handelsverkeer met Indië — dat daartoe apart werd geadministreerd op de z.g. B-rekening — in deviezen zou worden aangezuiverd. Door de bijzondere omstandigheden, die toen zijn ingetreden is dat niet gebeurd, met het gevolg dan ook, dat deze rekening een groot deficit aanwees. Om herhaling van dat experiment te vermijden wordt de clearing opgeheven. Teneinde te bereiken dat Italië van Indië ook zal koopen artikelen, die het misschien niet zoo dringend behoeft, dat het er te allen tijde deviezen voor over heeft, en wel in ruil voor de importen die Indië uit Italië betreft, speciaal waar die import eigenlijk een gunst is die Italië wordt bewezen nl. bij gecontingenteerde artikelen, is bepaald dat die invoeren slechts mogen plaats vinden in particuliere compensatie.

Gereleveerd kan nog worden, dat in overeenstemming met de betalingsregelingen die Italië in den laatsten tijd met andere landen heeft getroffen het ook voor het verkeer met Nederland in de bedoeling ligt om de handelsbeweging dusdanig te regelen, dat, met inachtneming van de bedragen die voorloopig gereserveerd worden voor de oude vorderingen, tot

een ongeveer sluitende rekening wordt gekomen. Met andere woorden, men zal, zolang de oude voordeelingen nog niet vereffend zijn, aansturen op een actieve Italiaansche handelsbalans, en daarna op een ongeveer sluitende.

Kort voor de totstandkoming van het nieuwe clearingverdrag met Italië werd een nieuwe overeenkomst gesloten met Duitschland, tegelijk ook met een nieuw handelsverdrag. Beide toonen ten aanzien van de vorige verdragen geen principiële veranderingen. Nu de rekeningen der achterstallige vorderingen, t.w. Sonderkonto en Treuhänderkonto afgewikkeld zijn, kon uit het nieuw clearingverdrag vervallen de voorziening dat voor de liquidatie der rekeningen 14 pCt. werd opzij gezet. Men heeft voor het aldus vrijgevallen bedrag geen nieuwe bestemming gekozen, bijv. niet het aan de Reichsbank komende vrije percentage verhoogd, evenmin de Nederlandsche exportcontingenten verhoogd, doch alles bij het oude gelaten zoodat voorloopig de vrijgevalen bedragen zullen strekken tot inloopen op het tekort in de clearing. Aangezien elke drie maanden onderhandeld wordt over de betalingscontingenten, kan men dus elk kwartaal beslissen of men dat zoo wil laten of een deel bestemmen om de contingenten te verhoogen. Vooral van Deutsche zijde echter schijnt men gaarne het tekort zoo spoedig mogelijk te willen zien verdwijnen, wellicht met de bedoeling om dan te komen tot een regeling zooals die met Engeland geldt en die niet het enge keurslijf van een clearing met zich brengt. Of het daartoe echter zal kunnen komen zelfs als het clearingtekort over een jaar is verdwenen lijkt intusschen kwestieus. De regeling der betalingscontingenten, die inhaerent is aan de bestaande clearing, beteekent voor de samenstelling van onze uitvoer een zeer nuttige controle onzerzijds. Van beteekenis is voorts nog dat in het nieuwe bedrag niet voorzien is om uit de clearing gelden te putten tot afdekking van het restant van de bekende tabaksaskitransactie waarvoor de import, zoover bekend, nog steeds niet tenvolle is gevonden. Hieruit zou men afleiden dat men meent dat alsnog objecten voor additioneelen invoer voor die affaire zullen worden gevonden vóór April 1937, het tijdstip dat in die regeling is genoemd als moment waarop men de afwikkeling zou onder oogen zien wanneer niet voldoende extra-import was gevonden.

Van meer technische dan materiele beteekenis is voorts nog het feit, dat in tegenstelling met de Italiaansche clearing de uitsluitende Guldensclearing is vervangen door één welke is gesplitst over de valuta's van beide landen. Het betreft hier zooals gezegd echter veeleer een technisch-administratieve wijziging dan één die materieel groote beteekenis heeft, want voor en na worden de exporteurs die in Marken verkopen door het Clearing-Instituut in Guldens gecrediteerd, zoodat het valutarisico gedurende den wachtermijn niet voor hun rekening komt.

Kl.

De oliepalmcultuur in Nederlandsch-Indië.

Voor de oliepalmproducten kan, aldus lezen wij in de jongste publicatie over het Centraal Kantoor van de Statistiek over de Landbouwexportgewassen, opgemerkt worden, dat de Nederlandsch-Indische oliepalmcultuur er in geslaagd is met succes te concurreren tegen Afrika.

Een goed inzicht in de statistische positie geeft een afzonderlijke beschouwing van palmpitten en palmolie. In tegenstelling met de copraproducten, waar voor den uitvoer het onverwerkte product copra sterk overweegt boven de olie, worden de palmvruchten eerst tot olie verwerkt; uit de palmpitten wordt in Nederlandsch-Indië echter geen olie gewonnen. Van de palmpitten en palmolie afzonderlijk kunnen de volgende overzichten worden gegeven.

Werelduitvoer van palmpitten uit de productielanden, in duizenden tonnen

	1925	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Afrika	583	536	549	502	613	532	580	617*
Ned.-Indië....	1,5	7	10	12	18	23	25	30
Malakka	—	—	—	1	1	2	3	4
Wereldexport	584	543	559	515	632	557	608	651
Aandeelv.Ned.-Indië in % ..	0,3	1,3	1,8	2,3	2,8	4,1	4,1	4,6

Werelduitvoer van palmolie uit de productielanden, in duizenden tonnen

	1925	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Afrika	194	206	216	193	189	214	192	243
Ned.-Indië....	7	36	48	61	85	116	122	143
Malakka	—	2	3	5	8	13	16	25
Wereldexport	201	244	267	259	282	343	330	411
Aandeelv.Ned.-Indië in % ..	3,5	15,2	17,9	23,5	30,0	33,8	37,0	34,8

Het valt op, dat de beteekenis van Nederlandsch-Indië als leverancier van palmolie veel grooter is en ook veel meer gestegen is dan als leverancier van palmkernen. De palmolie-uitvoer van Afrika is in 1935 51.000 ton meer dan in 1934 en 29.000 ton meer dan in 1933, terwijl de export van Nederlandsch-Indië gestadig toeneemt.

Dat de verhouding van de uitvoeren van palmolie en palmpitten ten opzichte van elkaar voor Afrika geheel in het nadeel van palmolie uitvalt en voor Nederlandsch-Indië ten voordeele van palmolie, is toe te schrijven aan verschillende factoren, zooals het hooger oliegehalte der palmvruchten op Sumatra en de betere olie-extractie (Sumatra 85—95 pCt. en hoger¹⁾, Nigeria 55—65 pCt.²⁾, het lagere percentage der kernen op Sumatra en de relatief groote, binnenlandsche consumptie der palmolie in Afrika³⁾, welke alleen in Nigeria, het belangrijkste productieland, op 100.000 ton wordt geschat tegenover een uitvoer van rond 125.000 ton, terwijl ook een gedeelte van het vruchtvliesch verloren gaat⁴⁾).

De productie bedroeg in 1935 voor Nederlandsch-Indië bijna 5000 ton meer dan de uitvoer.

Stelt men het oliegehalte der palmpitten, zooals door de bekende oliefirma Frank Fehr⁵⁾ wordt gedaan, op 45 pCt., dan is het aandeel en de werelduitvoer uit de productielanden van palmpitten en -olie tezamen omgerekend tot olie voor Nederlandsch-Indië gestegen van 1.6 pCt. in 1925 tot 22 pCt. in 1934 en eveneens 22 pCt. in 1935.

*) Gedeeltelijk geschat.

¹⁾ Fickendey und Blommendaal. Oelpalme blz. 184. A. Luytjes. De stand van de oliepalmcultuur op de Oostkust van Sumatra en Atjeh.

²⁾ Colonial Report for Nigeria 1932.

³⁾ Willy Henning, Die Production von Palmöl und Palmkernen in den Exportgebieten dieser Erzeugnisse 1931 blz. 20.

⁴⁾ In Fransch Aequatoriaal Afrika.

⁵⁾ Frank Fehr and Company, Review of the Oilseed, Oil and Oil Cake Markets for 1932 blz. 15.

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN DECEMBER 1936.

Prov. en Gemeentelijke Leeningen¹⁾ f 21.117.750,— zijnde:

Nederland

Gemeente Delft f 1.200.000

3½ % oblig. à 97¼ % f 1.173.000

Gemeente Nijmegen

f 1.900.000²⁾ 3½ % oblig.

à 98¼ % „ 1.866.750

Gemeente Rotterdam

f 7.500.000³⁾ 4 % oblig.

à 99¼ % „ 7.283.750

Gemeente Rotterdam	f 7.500.000 4 % oblig. à 99¼ %	f 7.481.250
Gemeente Tilburg	f 1.000.000 4 % oblig. à 100 %	1.000.000
Gemeente Vlaardingen	f 2.350.000 ¹⁾ 4 % oblig. à 100 %	51.000
Gemeente Winschoten	f 1.400.000 ⁵⁾ 4 % oblig. à 100 %	741.000
Nederlandsch-Indië	Provincie Oost-Java f 2.100.000 ⁶⁾ 4 % oblig. à 100½ %	1.521.000
Bank- en Credietinstellingen	Nederlandsch-Indië Obligatiën: Credietbank voor Nederl.-Indische Gemeenten en Ressorren f 1.400.000 ⁷⁾ 4 % oblig. à 100 %	f 1.400.000,—
Industriele ondernemingen	zijnde: Nederland Aandeelen: Kon. Pharmaceut. Fabrieken v/h. Brocades-Sthecman en Pharmacia f 500.000 gew. aandeelen à 165 % ⁸⁾	825.000,—
Rubber-Maatschappijen	zijnde: Nederland Aandeelen: Sumatra Caoutchouc Mij. f 500.000 aand. à 160 % ⁹⁾	800.000,—
Kerkelijke Leeningen ¹⁰⁾		

Totaal f 24.142.750,—

¹⁾ Bovendien conversie: Prov. Gelderland f 5.162.000 3½ % oblig. à 99¼ %. Prov. Utrecht f 2.427.000 3½ % oblig. à 100 %. Gem. Leiden f 1.500.000 3½ % oblig. à 98 %. Stadsgem. Batavia f 7.052.000 4 % oblig. à 100½ %. Gem. Soerabaja f 5.615.000 4 % oblig. à 100 %.

²⁾ Waarvan reeds f 750.000 op emissievoorwaarden is geplaatst.

³⁾ Van het netto provenu is f 160.000 nominaal afgetrokken ten behoeve van het Pensioenfonds R.E.T.M., welk bedrag van openbare emissie is uitgesloten.

⁴⁾ Van het netto-provenu dezer leening is een bedrag van f 2.299.000 voor conversie afgetrokken.

⁵⁾ Van het netto-provenu dezer leening is een bedrag van f 659.000 voor conversie afgetrokken.

⁶⁾ Van het netto-provenu dezer leening is een bedrag van f 589.500 voor conversie afgetrokken voor niet uit-

gelote oblig. van 4½ % oblig. leening 1913 (voormalig gewest Pasoeroean) en 5 % oblig. leening 1917 (voormalig gewest Kediri).

⁷⁾ Van deze leening, groot f 1.900.000, werd f 500.000 ondershands in Ned.-Indië geplaatst.

⁸⁾ Uitsluitend voor aandeelhouders 1 : 7.

⁹⁾ Uitsluitend voor aandeelhouders 1 : 6.

¹⁰⁾ Conversie:

	Guldens	Rente-voet pOt.	Emissie-koers pCt.
Ned. Herv. Stichtingen v. Zenuw- en Geestesziekten, Amersfoort	850.000	4	99½
Geref. Kerk van Amsterdam	100.000	4	100
Ver. tot Stichting en Instandhouding van Scholen met den Bijbel, Hillegersberg	53.700	4½	100
Ver. „Een School met den Bijbel”, Rotterdam	60.000	4½	100
R.K. Parochiaal Kerkbestuur v.h. Allerheiligst Hart van Jezus, Utrecht	102.000	4	100

Bovendien:

Schatkistpromessen:	Rendem.	disc. basis
f 13.700.000 3-m.	à f 998.95 ¾— ^{7/16}	—
„ 3.900.000 6-m.	„ „ 996.50 ^{14/16}	—
Schatkistbiljetten:		
f 2.395.000 1-j.	à „ 1010.12 bijna 1 %	^{15/16} %

Emissies in 1936.

(In Guldens.)

Obligatiën	Aandeelen	Totaal	Conversies:
Jan. 110.209.850,—	—	110.209.850,—	2.266.700,—
Febr. 269.000,—	530.000,—	849.000,—	—
Mrt. —	292.831,87 ⁵	292.831,87 ⁵	—
April 1.050.000,—	—	1.050.000,—	—
Mei 120.000,—	—	120.000,—	50.000,—
Juni —	—	—	—
Juli —	46.987,50	46.987,50	—
Aug. 2.647.000,—	—	2.647.000,—	4.500.000,—
Sept. 1.286.720,—	—	1.286.720,—	16.459.000,—
Oct. 4.180.500,—	—	4.180.500,—	5.077.500,—
Nov. 104.700.000,—	600.000,—	105.300.000,—	25.881.000,—
Dec. 22.517.750,—	1.625.000,—	24.142.750,—	26.469.200,—

246.980.820,— 3.144.819,37⁵ 250.125.639,37⁵ 80.703.400,—

OVERZICHT VAN DEN STAND DER RIJKSMIDDELEN. INKOMSTEN TEN BATE VAN HET VERKEERSFONDS.

	Dec. 1936	1936	1935
Motorrijtuigenbelasting	1.174.489	20.983.122	19.679.434
Rijwielbelasting	13.685	7.632.455	7.641.410
Totaal	1.188.174	28.615.577	27.320.844

Resultaat van de rondvraag van de Internationale Vereeniging voor de Suikerstatistiek.

Dr. Gustav Mikusch te Weenen zendt ons onderstaand overzicht van de Internationale Vereeniging voor de Suikerstatistiek:

	Aantal fabrieken in bedrijf		Aantal antwoorden	Hoeveelheid verwerkte bieten in metrieke tonnen		Suikerproductie in metrieke tonnen ruwsuikerwaarde		± in procenten ten opzichte van het voorafgaande jaar	
	1936/37	1935/36		1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	Verwerkte bieten	Suikerproductie
Duitschland	211	212	211	10.617.994	9.857.024	1.780.375	1.675.682	+ 7.72	+ 6.25
Tsjecho-Slowakije	114	114	114	4.061.752	3.352.540	721.225	571.494	+ 21.15	+ 26.20
Oostenrijk	7	7	7	821.376	1.146.992	146.063	205.870	— 28.39	— 29.05
Hongarije	12	12	12	940.000	688.972	143.000	116.960	+ 36.44	+ 22.26
Joego-Slavië	8	8	8	742.804	584.791	100.892	89.816	+ 27.02	+ 12.33
Roemenië	13	13	13	480.000	775.000	72.000	134.549	— 38.06	— 46.49
Groot-Brittannië	18	18	18	3.467.450	3.532.314	571.975	548.762	— 1.84	+ 4.23
Iersche Vrijstaat	4	4	4	625.000	572.185	97.000	89.018	+ 9.23	+ 8.97
België	35	34	35	1.680.000	1.590.000	243.495	240.225	+ 5.66	+ 1.36
Italië	51	50	51	2.291.300	2.175.500	326.000	310.780	+ 5.32	+ 4.90
Polen	60	61	60	2.573.000	2.484.023	457.800	444.600	+ 3.58	+ 2.97
Denemarken	9	9	9	1.335.000	1.534.900	266.200	244.800	— 13.02	— 7.60
Zweden	19	19	19	1.787.417	1.840.767	299.195	294.501	— 2.90	+ 1.59
Finland	1	1	1	83.000	70.690	10.900	8.655	+ 17.41	+ 25.94
Turkije (Europ. en Aziat.)	4	3	4	409.805	334.046	73.512	59.808	+ 22.68	+ 22.91
Totaal	566	565	565	31.915.898	30.539.744	5.269.632	5.035.520	+ 4.51	+ 4.65

Ult. December 1936 (in Guldens)

AFDEELING Ia Dir. belastingen.	Kohieren voor den dienst 1936 ¹⁾			Zuiver bedrag der kohieren voor den vorigen dienst t. i. m. dezelfde maand van het vorige jaar ²⁾
	Totaal bedrag	Bedragen, welke zijn teruggegeven of anders dan wegens betaling op de koh. afgeschr.	Zuiver bedrag	
Grondbelast. a)	10.263.097	51.352	10.211.745	10.014.030
Inkomst.bel. b)	67.510.543	1.929.328	65.581.214	63.243.355
Vermogensbel. c)	16.888.949	171.400	16.717.550	15.960.842
Verdedig.bel. I	8.370.218	102.254	8.267.965	8.379.031
Bel. v. d. doodehd.	1.617.520	12.174	1.605.346	1.838.542
Totalen..	104.651.327	2.266.508	102.383.820	99.435.800

a) ¼ hoofdsom + 20 opercenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen. b) Hoofdsom + 60—78 opercenten. c) Hoofdsom + 75 opercenten.

¹⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit ⅔ gedeelte van het belastingdienstjaar 1936/1937 en ⅓ gedeelte van het belastingjaar 1935/1936. ²⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit ⅔ gedeelte van het belastingdienstjaar 1935/1936 en ⅓ gedeelte van het belastingdienstjaar 1934/1935.

AFDEELING Ib Overige middelen.	Dec. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenkomstige periode 1935
Benaming der middelen			
Divid.- en tantiëmel.	691.875	13.895.444	10.483.410
Rechten op den invoer	7.666.753	86.243.266	89.239.022
Statistiekrecht	190.893	1.813.472	1.639.545
Accijns op zout	147.262	1.818.250	2.057.986
Accijns op geslacht	584.695	6.335.828	5.667.641
Accijns op wijn	368.845	1.950.395	2.114.239
Accijns op gedistill.	3.038.178	27.774.081	28.387.349
Accijns op bier	476.603	7.166.667	8.446.236
Accijns op suiker	4.459.662	53.189.265	53.825.376
Accijns op tabak	2.528.945	33.810.110	33.963.304
Bel. op gouden en zilverw.	48.240	499.568	497.041
Omzetbelasting	5.596.208	62.273.730	60.943.375
Couponbelasting	564.542	5.856.991	5.184.536
Recht. en boeten v. zegel	2.173.392	19.844.542	16.109.670
Recht. en boet. v. registr.	1.008.372	9.760.293	10.531.044
Recht. en boet. v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	4.066.066	38.057.595	34.707.931
Opbrengst d. loodsgelden	74.392	635.890	2.612.053
Totalen...	33.684.923	370.925.387	366.409.758

¹⁾ Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissionairs in effecten, enz. f 537.683 (Beursbel.). ²⁾ Id. f 5.853.682.

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET GEMEENTEFONDS.

	Dienst 1935/1936 Zuiver bedrag der kohieren tot en met de maand Dec. 1936	Zuiver bedrag der kohieren voor den dienst 1934/35 tot en met de zelfde maand van 1935
Gemeente.f.belast. . .	60.220.866	54.999.376
Tijd.opc.o.d.gem.f.b. ¹⁾	—	20.800.311
Opc.verm.t.get.v.50	5.318.168	5.459.753
Tijd.opc.o.d.verm.b. ²⁾	—	3.275.852

¹⁾ Nader gewijzigd ingevolge de wet van 2 Aug. 1935 Stbl. No. 451). ²⁾ Alléén voor het dienstjaar 1934/1935.

AFDEELING II. DIENSTJAAR 1935.

Benaming der middelen	Bedrag van de raming	Zuivere opbrengst over het tijdvak van 1 Jan. 1935 tot en met de maand Dec. 1936
Grondbelasting. (¼ hoofdsom + 20 opercenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.)	9.870.000	9.959.795
Inkomstenbelasting (hoofdsom + opercenten) ¹⁾ . . .	74.200.000 ³⁾	67.462.379
Vermogensbelasting (hoofdsom + opercenten) ²⁾	19.015.000 ³⁾	18.194.976
Verdedigingsbel. I	9.200.000	8.720.135
Belasting v. d. doode hand	3.000.000	1.994.323
Divid.- en tantiëmelbelasting	12.000.000	10.483.410
Rechten op den invoer	97.500.000	89.239.047
Statistiekrecht	1.800.000	1.639.545
Accijns op zout	2.000.000	2.057.986
Accijns op geslacht	6.500.000	5.946.428
Accijns op wijn	2.400.000 ⁴⁾	2.114.216
Accijns op gedistilleerd	31.000.000	28.387.355
Accijns op bier	10.000.000	8.446.236
Accijns op suiker	50.000.000	53.826.172
Accijns op tabak	34.000.000	33.963.299
Belast. op gouden en zilverw.	550.000	497.041
Omzetbelasting	81.500.000	60.943.781
Couponbelasting	5.000.000	5.705.425
Rechten en boeten van zegel	16.000.000	16.109.663
Rechten en boeten v. registr.	11.500.000	10.531.054
Rechten en boeten v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	33.000.000	34.707.931
Opbrengst der loodsgelden	2.600.000 ⁵⁾	2.612.053
Totalen....	512.635.000	473.542.250

¹⁾ Ten behoeve van het belastingdienstjaar 1934/1935 werden 20, ten behoeve van het belastingdienstjaar 1935/1936 worden 60—78 opercenten geheven. ²⁾ Ten behoeve van het belastingdienstjaar 1934/1935 werden 55, ten behoeve van het belastingjaar 1935/1936 worden 75 opercenten geheven. ³⁾ Nader gewijzigd ingevolge de wet van 4 Maart 1935. (Stbl. No. 70). ⁴⁾ Id. 13 September 1935 (Stbl. No. 548). ⁵⁾ Id. 10 October 1935 (Stbl. No. 601).

OVERZICHT VAN DE INKOMSTEN TEN BATE VAN HET WERKLOOSHEIDSSUBSIDIEFONDS.

Dienst 1936	Bedrag van raming	Zuiver bedrag kohieren tot en met de maand Dec. 1936
Grondbelasting (veertig ten honderd van de hoofdsom)	10.120.000	10.138.466
Personeele belasting (tachtig ten honderd van de hoofdsom naar den eersten, tweeden en derden grondslag)	¹⁾ 21.750.000	19.805.770
Gemeentefondsbelasting (vijf en twintig opercenten op de hoofdsom)	²⁾ 14.250.000	12.946.613
Vermogensbelasting (twintig opercenten op de hoofdsom)	2.100.000	1.777.047
Inkomstenbelasting (tien opercenten op de hoofdsom)	³⁾ 4.600.000	3.830.515
Totaal.....	52.820.000	48.498.411

¹⁾ Nader gewijzigd ingevolge de Wet van 2 Augustus 1935 (Stbl. No. 453).

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	10-16 Jan. 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936.	10-16 Jan. 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	1937	1936
Tarwe	13.416	53.117	44.879	—	292	1.165	53.409	46.044
Rogge	10.239	21.954	10.014	—	—	—	21.954	10.014
Boekweit	315	665	825	—	—	—	665	825
Maïs	35.634	47.769	55.247	3.574	6.424	10.136	54.193	65.383
Gerst	9.245	22.778	20.041	80	1.559	1.058	24.337	21.099
Haver	6.037	11.335	6.192	—	508	—	11.843	6.192
Lijnzaad	2.814	7.173	11.921	499	6.001	11.399	13.174	23.320
Lijnkoek	1.500	2.850	4.020	—	—	—	2.850	4.020
Tarwemeel	645	1.875	1.045	225	405	142	2.280	1.187
Andere meelsoorten	1.042	3.098	1.860	—	—	352	3.098	2.212

STATISTISCH OVERZICHT

	GRANEN EN ZADEN										TUINBOUWARTIKELEN						VLEESCH			
	TARWE Bahia Blanca loco Rotterdam Amsterdam per 100 kg. 2)		ROGGE 74 kg Bahia Blanca loco R'dam/A'dam per 100 kg. 3)		MAIS La Plata loco R'dam/A'dam per 2000 kg.		GERST 64/65 kg La Plata loco Rotterdam/A'dam per 2000 kg. 4)		LIJNZAAD La Plata loco R'dam/A'dam per 1960 kg.		WITTE KOOL 1e kwal. 1-5 pond per 100 kg Broek op Langendijk		UIEN gewoon per 100 kg Broek op Langendijk		ROODE KOOL 1e kwal. 1-5 pond per 100 kg Broek op Langendijk		RUND- VLEESCH (versch) per 100 kg Rotterdam		VARKENS- VLEESCH (versch) per 100 kg Rotterdam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1925	17,20	100,0	13,07	100,0	231,50	100,0	236,00	100,0	462,50	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1926	15,90	92,4	11,75	89,9	174,25	75,3	196,75	83,4	360,50	77,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1927	14,75	85,8	12,47	95,4	176,00	76,0	237,00	100,4	362,50	78,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1928	13,47	78,3	13,15	100,6	226,00	97,7	228,50	96,8	363,00	78,5	4,55	100,0	13,25	100,0	17,23	100,0	93,—	100,0	77,50	100,0
1929	12,25	71,2	10,87	83,2	204,00	88,1	179,75	76,2	419,25	90,6	7,38	162,4	11,78	88,9	9,10	52,8	96,40	103,7	93,12	120,2
1930	9,67	56,3	6,22	47,6	136,75	59,1	111,75	47,4	356,00	77,0	2,05	45,1	2,14	16,2	5,77	33,2	108,—	116,1	72,90	94,1
1931	5,55	32,3	4,55	34,8	84,50	36,5	107,25	45,4	187,00	40,4	3,06	67,3	1,94	14,6	6,96	40,4	88,—	94,6	48,—	61,9
1932	5,22	30,4	4,62	35,4	77,25	33,4	100,75	42,7	137,00	29,6	1,49	32,8	8,07	60,9	1,84	10,7	61,—	65,6	37,50	48,4
1933	5,02	29,2	3,55	27,2	68,50	29,6	70,00	29,7	148,00	32,0	0,82	18,0	2,30	17,4	2,60	15,1	52,—	55,9	49,50	63,9
1934	3,67	21,4	3,32	25,4	70,75	30,6	75,75	32,1	142,50	30,8	3,23	71,0	1,89	14,3	3,04	17,6	61,50	66,1	46,65	60,2
1935	4,12	24,0	3,07	23,5	61,00	26,3	68,00	28,8	131,75	28,5	2,21	48,6	2,58	19,5	5,25	30,5	48,12	51,7	51,62	66,6
1936	6,27	36,5	4,27	32,7	74,00	32,0	86,00	36,4	166,50	36,0	4,45	75,8	2,17	16,4	6,10	35,4	53,42	57,4	48,60	62,7
Jan. 1935	3,30	19,2	3,52	27,0	74,25	32,1	89,25	37,8	137,25	29,7	1,13	24,8	2,59	19,5	2,89	16,8	53,62	57,7	45,62	58,9
Febr. " "	3,20	18,6	3,37	25,8	68,00	29,4	71,25	30,2	124,25	26,9	0,91	20,0	2,14	16,2	4,26	24,7	51,90	55,8	47,55	61,4
Maart " "	3,20	18,6	3,07	23,5	67,75	29,3	64,00	27,1	120,50	26,1	0,88	19,3	2,92	22,0	7,69	44,6	51,40	55,3	51,20	66,1
April " "	4,07	23,7	2,95	22,6	70,75	30,6	66,75	28,0	125,00	27,0	—	—	—	—	—	—	51,92	55,8	50,25	64,8
Mei " "	4,05	23,5	2,90	22,2	60,00	25,9	67,25	28,5	125,50	27,1	—	—	—	—	—	—	50,80	54,6	48,50	62,6
Juni " "	4,02	23,4	2,90	22,2	57,50	24,8	75,00	31,8	124,25	26,9	—	—	—	—	—	—	48,—	51,6	46,12	59,5
Juli " "	3,92	22,8	2,55	19,5	54,50	23,5	66,75	28,3	124,50	26,9	—	—	—	—	—	—	48,—	51,6	47,37	61,1
Aug. " "	4,25	24,7	2,62	20,1	55,25	23,9	64,50	27,3	132,25	28,6	—	—	—	—	—	—	44,80	48,2	52,55	67,8
Sept. " "	4,75	27,6	3,—	22,9	55,75	24,1	64,50	27,3	139,50	30,2	—	—	—	—	—	—	43,37	46,6	56,62	73,1
Oct. " "	4,95	28,8	3,35	25,6	57,75	24,9	64,75	27,4	142,75	30,9	—	—	—	—	—	—	46,07	49,5	64,62	83,4
Nov. " "	4,65	27,0	3,20	24,5	55,00	23,8	59,75	25,3	137,75	29,8	3,83	84,2	2,65	20,0	—	—	42,75	46,0	56,85	73,4
Dec. " "	5,15	29,9	3,40	26,0	56,75	24,5	60,75	25,7	146,50	31,7	4,32	94,9	2,59	19,5	6,17	35,8	44,75	48,1	52,25	67,4
Jan. 1936	5,45	31,7	3,52	27,0	56,00	24,2	63,50	27,0	153,50	33,1	4,47	98,2	2,26	17,1	6,41	37,2	44,—	47,3	50,87	65,6
Febr. " "	5,22	30,4	3,40	26,0	55,25	23,9	64,50	27,3	152,50	33,0	4,50	98,9	2,59	19,5	7,43	43,1	43,77	47,1	48,25	62,3
Maart " "	5,22	30,4	3,50	26,8	59,50	25,7	69,75	29,6	150,00	32,4	6,60	145,1	3,05	23,0	9,06	52,6	45,75	49,2	46,57	60,1
April " "	5,17	30,1	3,45	26,4	64,00	27,6	70,00	29,7	147,25	31,8	—	—	—	—	—	—	48,50	52,1	45,37	58,6
Mei " "	5,12	29,8	3,17	26,6	63,75	27,5	72,25	30,6	147,75	31,9	—	—	—	—	—	—	51,60	55,5	44,30	57,2
Juni " "	5,05	29,4	3,45	26,4	66,00	28,5	71,50	30,3	154,00	33,3	—	—	—	—	—	—	54,15	58,2	46,25	59,7
Juli " "	5,62	32,7	3,65	27,9	71,75	31,0	74,75	31,7	162,50	35,1	—	—	—	—	—	—	57,35	61,7	47,75	61,6
Aug. " "	6,35	36,9	4,02	30,8	84,00	36,3	88,00	37,3	170,00	36,8	—	—	—	—	—	—	60,40	64,9	50,20	64,8
Sept. " "	6,50	37,8	4,40	33,7	85,00	36,7	88,00	37,3	166,75	36,1	—	—	—	—	—	—	61,05	65,6	51,87	66,9
Oct. " "	8,80	51,2	6,02	46,1	97,50	42,1	120,50	51,1	199,75	43,2	—	—	—	—	—	—	58,85	63,3	52,30	67,5
Nov. " "	8,55	49,7	5,72	43,8	89,50	38,7	121,50	51,5	193,00	41,7	0,85	18,7	1,60	12,1	—	—	56,—	60,2	49,87	64,4
Dec. " "	8,17	47,5	6,97	53,3	97,00	41,9	129,00	54,7	201,00	43,5	0,84	18,5	1,36	10,3	1,48	8,6	59,80	64,3	49,70	64,1
4 Jan. 1937	8,70	50,6	7,75	59,3	100,00	43,2	132,00	55,9	207,50	44,9	1,05	23,1	1,30	9,8	1,75	10,2	66,—	71,0	54,—	69,7
11 " "	8,60	50,0	7,72	59,1	98,50	42,5	133,00	56,6	204,00	44,1	1,10	24,2	1,36	10,3	1,78	10,3	65,—	69,9	52,—	67,1
18 " "	8,30	48,3	8,—	61,2	97,00	41,9	132,00	55,9	200,00	43,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nos. van 8, 15 Aug. 1928, 25 Febr. 1931 en 15 Febr. 1933. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2 van Jan. 1931 tot 1932. 3) Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2, van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 23 Mei 1932 64/65 K.G. Zuid-Russische. Van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3. Van 19 Sept. '32 tot 24 Juli '33 62/63 kg Z.-Russ. Van 24 Juli '33—7 Oct. '35 64/65 kg La Plata

1) 8 Jan. 2) 15 Jan. 3) 6 Jan. 4) 13 Jan. 5) 7 Jan. 6) 14 Jan. 7) 5 Jan. 8) 12 Jan. 9) 8 Jan. 10) Op goudbasis 44,0. 11) Op goudbasis 44,9. 12) Op goudbasis 45,5.

VAN GROOTHANDELSPRIJZEN 1)

Table with columns for ZUIVEL EN EIENEN (Boter, Kaas, Eieren) and METALEN (Koper, Lood, Tin, IJzer, Gieterij, Zink, Goud, Zilver). Rows list months from 1925 to 1936 with price data in f and %.

6 Sept. 1932-79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1936 80 kg. La Plata; van 6 Juli 1936 tot 30 Nov. 1936 Manitoba. 4 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada. 4) Tot Jan. 1928 Maiting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 7 Oct. '35-18 Mei '36 62/63 kg Z.-Russische. 5) 9 Jan. 6) 14 Jan. 7) 6 Jan. 8) 8 Jan. 9) 15 Jan.

Table with columns for BOUWMATERIALEN (Vuren hout, Steenen), KOLONIALE PRODUCTEN (Cacao, Copra, Koffie, Rubber, Suiker, Thee) and INDEXCIJFER (Grondstoffen, Indië uitvoerproducten). Rows list months from 1925 to 1936 with price data in f and %.

De tegenwaarde in guldens, van de £ en \$ noteeringen, berekend tegen den wisselkoers van den dag. (Zie E.-S. B. van 7 Oct. 1936, blz. 733).

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 18 Januari 1937.

Activa.			
Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	Hfdbk. f 21.127.177,71 Bijbnk. „ 120.809,47 Ag. sch. „ 1.494.342,57	f	22.742.329,75
Papier o. h. Buitenl. in disconto	„	—	—
Idem eigen portef.	f 2.295.000,—	—	—
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.	„	—	2.295.000,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	Hfdbk. f 184.429.248,03 ¹⁾ Bijbnk. „ 5.740.536,15 Ag. sch. „ 30.887.398,37	f	221.057.182,55
Op Effecten	f 217.088.655,31 ¹⁾	—	—
Op Goederen en Spec.	„ 3.968.527,24	—	221.057.182,55 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk	„	—	—
Munt, Goud	f 124.107.340,—	—	—
Muntmat., Goud	„ 695.464.561,04	—	—
	f 819.571.901,04	—	—
Munt, Zilver, enz.	„ 18.756.291,33	—	—
Muntmat., Zilver	„	—	838.328.192,37 ¹⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen	„	—	39.597.685,38
Gebouwen en Meub. der Bank	„	—	4.600.000,—
Diverse rekeningen	„	—	5.985.497,67
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)	„	—	11.958.329,12
	f	1.146.564.216,84	
Passiva.			
Kapitaal	f 20.000.000,—	—	—
Reservefondsen	„ 3.105.769,04	—	—
Bijzondere reserve	„ 6.300.000,—	—	—
Pensioenfondsen	„ 10.235.707,26	—	—
Bankbiljetten in omloop	„ 780.088.935,—	—	—
Bankassigtiën in omloop	„ 29.736,01	—	—
Rek.-Cour. f Het Rijk	f 118.378.411,89	—	—
saldo's: { Anderen	„ 203.558.185,27	—	—
Diverse rekeningen	„	—	4.867.472,37
	f	1.146.564.216,84	
Beschikbaar metaalsaldo	f 398.441.891,85	—	—
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	„	—	996.104.730,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	„	—	—

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)..... f 68.518.450,—
2) Waarvan in het buitenland..... „ 133.127.441,63

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
18 Jan. '37	124107	695.465	780.089	321.966	398.442	76
11 „ '37	124107	645.454	795.492	301.903	349.257	72
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
18 Jan. 1937	22.742	—	221.057	2.295	5.985
11 „ 1937	23.165	—	266.907	2.274	5.838
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
16 Jan. '37 ²⁾	107.290	—	175.730	37.680	21.926
9 „ '37 ²⁾	106.910	—	173.890	40.760	21.050
19 Dec. 1936	88.565	17.094	162.892	32.800	27.382
12 „ 1936	88.565	17.020	165.769	29.391	27.522
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
16 Jan. '37 ²⁾	1.770	74.680	43.220	—	50
9 „ '37 ²⁾	2.090	72.450	46.720	—	50
19 Dec. 1936	1.692	10.342	52.212	29.449	54
12 „ 1936	1.914	10.342	51.569	28.723	54
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities Disc. and Advances	Securities
13 Jan. 1937	314.033	455.047	58.614	12.521	20.806
6 „ 1937	314.124	462.703	50.958	14.413	21.105
22 Juli 1914	40.164	—	29.317	—	33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
13 Jan. '37	83.156	12.384	106.720	38.266	58.986	37,4
6 „ '37	93.295	13.526	110.230	38.401	51.422	31,7
22 Juli '14	11.005	14.736	42.185	—	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
8 Jan. '37	60.359	526	14	9.919	1.443	5.650	3.200
30 Dec. '36	60.359	532	16	11.289	1.445	5.557	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Particulieren
8 Jan. '37	5.640	2.594	88.417	84	1.980	14.505
30 Dec. '36	5.640	2.786	89.342	113	1.976	13.655
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	948

1) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Beleeningen
7 Jan. 1937	66,8	26,6	5,7	4.810,8	35,8
31 Dec. 1936	66,5	26,2	5,7	5.447,6	74,4
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
7 Jan. 1937	221,5	670,4	4.637,7	731,6	326,7
31 Dec. 1936	221,3	642,9	4.980,1	1.012,4	329,5
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

1) Onbelast. 2) W.o. Rentenbankscheine 7 Jan., 31 Dec. resp. 46, 36 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1937	Goud		Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Rekg. Crt.		
	Munt en metaal	Munt en diversen					Circulatie	Schatkist	Partic.
14 Jan.	3.705	54	1.374	52	155	40	4.509	56	806
7 „	3.704	52	1.373	55	155	40	4.539	62	769

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash” ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certificaten ¹⁾		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
6 Jan. '36	8.863,9	8.851,4	278,4	3,0	3,1
30 Dec. '36	8.864,6	8.851,9	247,7	5,4	3,1

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
6 Jan. '36	2.430,2	4.242,3	7.136,9	131,7	80,3	—
30 Dec. '36	2.430,2	4.278,8	7.076,5	130,8	80,2	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de § op 31 Jan. '34 van 100 op 59,06 cents werd gedevalueerd.
2) „Other Cash” does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.
3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelachbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
30 Dec. '36	23	9.189	13.742	5.163	27.776	5.067
23 „ '36	29	9.170	13.771	5.161	27.819	5.043

De posten van de Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.